Выходзіць з 20 снежня 1945 года

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 49 (5380)
Субота, 20 красавіка 2002 года

Лета-2002

Хутка канікулы, летнікі, падарожжы...

Летнюю аздараўленчую кампанію Міністэрства адукацыі пачало з правядзення рэспубліканскага семінара арганізатараў летняга адпачынку і аздараўлення "Арганізацыйна-метадычнае забеспячэнне выхаваўчага працэсу ва ўмовах аздараўленчага летніка".

Блізіцца лета, а з ім і доўгачаканыя канікулы – час, які мы павінны выкарыстаць па максімуму для аздараўлення дзяцей. Гэта тым больш актуальна, што здароўе школьнікаў працягвае пагаршацца: калі яшчэ некалькі гадоў назад сярод выпускнікоў школ налічвалася 10 працэнтаў практычна здаровых, дык сёння – ўжо толькі 7 працэнтаў.

Згодна з Пастановай Савета Міністраў № 404 ад 1.04.02 г. "Аб арганізацыі летняга аздараўлення дзяцей у 2002 годзе" на правядзенне летняй аздараўленчай кампаніі плануецца затраціць 36 млрд. 965 тыс. рублёў. Улічваючы тое, што грошы гэтыя выдзяляюцца ва ўмовах, калі прадпрыемствы нерэгулярна пералічваюць сродкі ў Фонд сацыяльнай абароны, гэта немалая сума. Разам з тым, па словах начальніка Упраўлення Рэспубліканскага цэнтра па аздараўленню і санаторна-курортнаму лячэнню С.Л.Фурс, планавыя аб'ёмы прыняцця дзяцей у аздараўленчыя летнікі сёлета ніжэйшыя, чым у мінулым годзе. Усяго плануецца аздаравіць 460 тыс. дзяцей, з іх 231 тысячу – у летніках з кругласутачным знаходжаннем. Нельга не адзначыць, што матэрыяльна-тэхнічная база стацыянарных летнікаў пагаршаецца. Так, сёлета будзе працаваць 295 такіх летнікаў, якія змогуць прыняць прыблізна 196,5 тысяч дзяцей. Астатнія "запланаваныя" 34,5 тысячы дзяцей давядзецца размяшчаць на арэндаванай базе.

У гэтым годзе дзяржава выдзеліла на адпачынак дзяцей наступныя датацыі:

– 110 тыс.руб. на адно дзіця ў дзень у летніку з кругласутачным знаходжаннем;

– 45 тыс.руб. на адно дзіця ў дзень у дзённым летніку.

Як вядома, датацыя – гэта не аплата поўнага кошту пуцёўкі, таму, калі знаходжанне дзіцяці ў летніку не ўкладваецца ў яе памеры, астатнюю суму ўносяць бацькі. Гэтая сума даплаты дакладна не вызначаецца, але, па словах С.Л.Фурс, рэальна кошт пуцёўкі ў кругласутачны летнік, як плануецца, сёлета павінен будзе скласці 172–173 тыс. рублёў. Так што долю "бацькоўскіх" грошай вылічыць няцяжка.

Разам з тым рэкамендавана арганізацыям аграпрамысловага комплексу і тым арганізацыям, якія ўтрымліваюцца з рэспубліканскага бюджэту, а таксама аблвыканкамам, Мінскаму гарвыканкаму, Фонду сацыяльнай абароны насельніцтва дадаткова выдзеліць сваім работнікам датацыю ў памеры да 55 тыс.руб. (за кошт дзейнасці, якая прыносіць прыбытак).

Грашовыя нормы на харчаванне пакуль што не ўзгодненыя з Міністэрствам фінансаў, але, улічваючы тое, што лішніх сродкаў выдзелена яўна не будзе, кіраўнікам летнікаў рэкамендавана дакладна прадумаць пытанні закупкі харчовых прадуктаў, аддаючы перавагу прамым пастаўкам (што выходзіць значна танней), а не праз пасрэднікаў, нават тыя ж самыя гандлёвыя базы.

* * *

Сёння сур'ёзныя прэтэнзіі да арганізацыі аздараўленчага працэсу ў дзённых і кругласутачных летніках прад'яўляе Міністэрства аховы здароўя. Медыкі лічаць, што эфектыўнасць аздараўленчых летнікаў сёння вельмі нізкая, і гэта звязана ў першую чаргу з недастатковым фінансаваннем. Сёлета працягласць знаходжання дзяцей у летніку скарочана да 18 дзён, што, на думку медыкаў, дае падставу для гаворкі наконт змены статусу такіх летнікаў, бо за 18 дзён аздаравіць дзіця (улічваючы, што патрабуецца і пэўны час на адаптацыю) практычна немагчыма. Многія летнікі дзённага знаходжання перайшлі да скарочанага дня, а гэта значыць, што ў іх не прадугледжваецца дзённы сон, наладжана толькі двухразовае харчаванне. І калі гэтыя негатыўныя тэндэнцыі можна растлумачыць недастатковасцю сродкаў, дык той стан спраў, калі стацыянарныя летнікі амаль перастаюць надаваць увагі аздараўленчым працэдурам, у лепшым выпадку абмяжоўваючыя выдачай дзецям полівітамінаў, – недапушчальны.

Выклікае крыху неўразуменне пазіцыя Міністэрства аховы здароўя, Рэспубліканскага цэнтра па аздараўленню ў адносінах да палатачных летнікаў. У такіх багатых краінах як ЗША, Францыя, Вялікабрытанія, Аўстрыя і інш., яны распаўсюджаны вельмі шырока і маюць каласальную папулярнасць і сярод дзяцей, і сярод дарослых.

Нашыя ж афіцыйныя ўстановы бачыцца бы і не адмаўляюць іх ідэю ўвогуле, але і прывячаць не спяшаюцца. Згодна пазіцыі супрацоўнікаў Міністэрства аховы здароўя, на палатачных летніках павінны быць прадугледжаны санітарна-гігіенічныя патрабаванні, якія тычацца стацыянарных дзіцячых устаноў, а гэта значыць, яны павінны мець стацыянарныя крыніцы вады, кухню, туалет, павінны мець трохслойныя палаткі (якія зараз ужо не выпускаюць), а ў палатках – ложкі, тумбачкі і г.д.

Састарэлыя нормы – балючае пытанне. Дакажыце, што палатачныя летнікі – самыя таннія і ў іх могуць адпачыць і рэальна аздаравіцца дзеці з любых сем'яў, нават з самым нізкім узроўнем даходаў, нікому не трэба. Хочацца спадзявацца, што ў бліжэйшы час Міністэрства адукацыі распрацуе новае тыповае палажэнне аб загарадных палатачных летніках і зможа знайсці паразуменне ў гэтым пытанні з Міністэрствам аховы здароўя.

* * *

Усё часцей сёння мы гаворым аб тым, што прыярытэт трэба аддаваць здароўю, а гэта значыць – фарміраваць культуру здароўя, звычку да здаровага ладу жыцця. Максімум карыснага ў гэтым плане можа атрымаць менавіта ў летні канікулярны час. Але і пра іншыя напрамкі ў выхаваўчай дзейнасці забываць таксама нельга. Па словах начальніка Галоўнага ўпраўлення сацыяльнай і выхаваўчай работы Міністэрства адукацыі Г.А.Бутрыма, прыярытэтнымі напрамкамі ў выхаванні застаюцца работа над выкараненнем табакакурэння, лаянкі, фарміраванне гендэрнай культуры, працоўнае выхаванне нашых дзяцей.

Ёсць усе багатыя напрацоўкі, якія тычацца выхаваўчых магчымасцей у дзіцячых летніках, з кожным годам з'яўляецца ўсё больш летнікаў профільных (яшчэ 3 гады таму іх практычна не было). Зараз Галоўнае ўпраўленне сацыяльнай і выхаваўчай работы працуе над новым Палажэннем аб аздараўленчых летніках (папярэдняе, якое было прынята ў 1999 годзе, паспела ўжо састарэць). Але самае галоўнае вызначаецца людзьмі, якія прыйшлі працаваць. Ад таго, як падабраны штат кожнага канкрэтнага летніка, залежыць амаль усё ў яго рабоце і вызначаюцца і яго праблемы, і дасягненні.

Святлана СУБОЦІНА.

Міжнародныя праекты

Мая - наша зямля

Сталічны Дом дружбы. Амаль сакральнае месца, дзе зазвычай прэзентуюцца шматлікія міжнародныя культурніцкія праекты, заклікаыя расказаць пра Беларусь усяму астатняму полікультурнаму свету. Надоечы тут пачала працаваць міжнародная выстаўка дзіцячай мастацкай творчасці "Мая зямля", прысвечаная 120-годдзю з дня нараджэння народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа і памяці народнага мастака Расіі Аркадзія Пластава.

Дзіўнае-дзіўнае ўражанне! Асабліва пасля зусім свежага ўражання ад выставы ілюстрацый народнага мастака Беларусі Васіля Шаранговіча да кнігі Якуба Коласа "Новая зямля", якая нядаўна экспанавалася ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры. Позірк сталага майстра, узважаны і бачны, пазбаўлены празрыстых акварэляў з выявамі бацькі Міхала, дзядзькі Антося, маці, дзяцей ... яшчэ не Позірк, толькі напаўня "зірк" вачэй дзіцячых, крышку прымружаных ад няпэўнасці магутнага святла 120-гадовых геніяў...

"Мы, мастакі-прафесіяналы, вельмі трапятліва ставімся да дзіцячага малюнка і наогул дзіцячай творчасці, – прызнаецца на адкрыцці выстаўкі "Мая зямля" іншы наш народны мастак, старшыня журы, якое ацэньвала дзіцячыя творы, Георгі Паплаўскі. – Ён па-свойму і прыцягальны і востры - гэты непасрэдны і наіўны дзіцячы позірк на свет. Ужо нават тое, што дзеці схільныя ў больш яркіх колерах бачыць рэчы, ім "дапамагае ачысціць свой "замутнёную" палітру...

Гэтыя словы - з вуснаў вядомага ва ўсім свеце майстра - гучалі сапраўды як прызнанне. Бо адрасаваліся якраз ім, дзецям, што прыехалі ў сталіцу з усіх куткоў краіны, каб атрымаць дыпломы і каштоўныя прызы з рук заснавальнікаў і арганізатараў выстаўкі: Бабруйскай гарадской узорнай дзіцяча-юнацкай студыі выяўленчага мастацтва "Вясёлка", Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, Беларускай асацыяцыі клубаў "ЮНЕСКА", літаратурных музеяў Янкі Купалы і Якуба Коласа, Саюза беларускіх пісьменнікаў, аб'яднання "Верасень" Беларускага саюза мастакоў, Беларускага фонду культуры і Беларускага фонду міру.

Па словах галоўнага ініцыятара і арганізатара выстаўкі, кіраўніка Бабруйскай студыі "Вясёлка" Ігара Моціна, акцыя зладжана ў рамках міжнароднага культурнага праекта "Свет без межаў", які ўключае ў сябе не толькі мастацкія выстаўкі, але і іншыя мерапрыемствы: канцэрты ў вайсковых часцях, наведванне музеяў, вывучэнне мясцін славутых асоб і інш.

Дарэчы, выстаўка "Мая зямля" і конкурс дзіцячага малюнка, які ёй папярэднічаў, - гэта ўжо другі этап "Свету без межаў". Першы быў звязаны з імем знакамітага ўраджэнца Бабруйшчыны Алеся Адамовіча. І вось цяпер - Янка Купала і Якуб Колас... На конкурс паступіла больш за 600 твораў дзяцей ва ўзросце ад пяці да васемнаццаці гадоў. І асабліва ўсцешны той факт, што да ўдзелу ў ім удалося прыцягнуць дзяцей з іншых краін (Вялікабрытаніі, Італіі, Венгрыі, Балгарыі, Латвіі) - сведчанне, прынамсі, хоць простай інфармаванасці дзяцей у гэтых краінах пра класікаў беларускай літаратуры.

Асобным раздзелам выстаўкі стала экспазіцыя твораў выхаванцаў дзіцячай школы мастацтваў імя Аркадзія Пластава з Ульянаўскай вобласці Расіі, якія ейны дырэктар Уладзімір Фралоў спецыяльна прывёз у Мінск. З гэтай навучальнай установай у бабруйчан ужо даўно ўсталяваліся сяброўскія стасункі. Наступным крокам гэткага беларуска-расійскага творчага супрацоўніцтва стане паездка бабруйскіх школьнікаў ва Ульянаўскую вобласць, у Пластаўскія мясціны...

У той дзень у Доме дружбы высокія і сур'ёзныя прамовы арганізатараў чаргаваліся з артыстычнымі выступленнямі дзяцей. Было прыгожа і натуральна. А словы вядучага спецыяліста Літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Наталлі Адамовіч (дарэчы, дачкі знакамітага пісьменніка) аб тым, што музей палічыў бы за гонар прыдбаць для сваёй калекцыі нешта з дзіцячых твораў, прагучалі як найлепшая ўзнагарода юным талентам.

Мікола ЧЭМЕР.

НА ЗДЫМКАХ: удзельнікаў свята вітае загадчык аддзела культуры Беларускага таварыства дружбы і культурных сувязяў з замежнымі краінамі Леанід Бароўскі; карціна дванаццацігадовай Ганны Чарнашэй з рэчыцкай сярэдняй школы № 9 "Сымон-музыка"; пераможцу конкурсу дзіцячага малюнка віншуюць народны мастак Беларусі Георгій Паплаўскі і кіраўнік Бабруйскай гарадской узорнай дзіцяча-юнацкай студыі выяўленчага мастацтва "Вясёлка" Ігар Моцін.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Вопыт

Спосаб загаварыць па-французску

Сапраўды, некаму дзеля таго, каб палюбіць сваю Радзіму, трэба спачатку пабываць у іншых краінах. Вывучэнне французскай мовы на паглыбленым узроўні, цікавасць да Францыі, непасрэднае знаёмства з ёю выклікалі ў вучняў сярэдняй школы № 2 Мінска жаданне глыбей ведаць гісторыю і культуру сваёй роднай зямлі. Яны адчулі сябе сапраўднымі патрыётамі.

Замежную мову лепш вывучаць у кантакце з яе носьбітамі. Менавіта так, як гэта робяць у школе № 2 сталіцы. Шэсць гадоў таму, калі яна атрымала статус навучальнай установы з паглыбленым вывучэннем замежнай мовы – французскай, яе дырэктар пазнаёміўся з французскім калегай (з правінцыі Авернь). Так была пакладзена традыцыя раз у год (з вучнямі і настаўнікамі) прыязджаць адзін да аднаго ў госці. Беларусы звычайна наведваюць Францыю ўвосень, а прымаюць у сябе ў краіне – увесну, падчас іх велікодных канікулаў.

На мінулым тыдні, ужо па традыцыі, у сярэдняй школе № 2 сустракалі вялікую групу (45 чалавек) школьнікаў і педагогаў з Францыі. Дзесяць дзён замежныя госці жылі ў сем'ях вучняў і настаўнікаў школы. Для іх была падрыхтавана багатая культурная праграма – сустрэчы, заняткі, экскурсіі, наведванне тэатраў і цырка. На гэты некалькі дзён школа загаварыла па-французску. Тут многія добра валодаюць мовай, пачынаючы ад дырэктара А.Г.Сядзенкі, які некалі вывучаў французскую на курсах ЮНЕСКА, каб выкладаць фізіку ў Афрыцы. Беларускіх дзяцей, сумесна баваючы час з французскімі аднагодкамі, развязвальнасцю, у іх здымаецца моўны бар'ер, расце ўпэўненасць у сваіх магчымасцях, мацнее матывацыя да вучобы.

У школе выпрацавалася свая методыка па вывучэнні замежнай мовы. Па-першае, пры кожных вучняў прывучаюць не завучваць тэкст на памяць, а выказваць свае меркаванні. Настаўнікі імкнуцца задаваць такія заданні, якія б пашыралі кругагляд дзяцей, падштурхоўвалі іх да самастойнага пошуку інфармацыі. Напрыклад, Ірына Гайдукевіч (адзінаццацікласніца), падрыхтавала рэферат на тэму "Ці гатовая Беларусь далучацца да Еўрапейскага Саюза?". Вучні самі шукаюць для сябе больш складаныя заданні, бо ім так цікава вучыцца.

У школе ёсць спадарожнікавае тэлебачанне, па якім можна глядзець дзіцячыя перадачы з Францыі. Тыя вучні, якія захоплены французскай мовай, удзельнічаюць ва ўсіх мерапрыемствах, што ладзіць у Мінску пасольства Францыі. А іх дастаткова, бо французскі бок зацікаўлены ў распаўсюджванні сваёй культуры на Беларусі. Зараз вучні школы № 2 рыхтуюцца да рэспубліканскага фестывалю французскіх тэатраў. Два гады таму тэатральны калектыў школы як пераможца атрымаў у падарунак паездку ў Францыю. Да сёлетняга фестывалю калектыў падрыхтаваў спектакль "Маленькая ААН", які французскія госці ўжо ацанілі гучнымі апладысментамі. Трэба адзначыць бліскучую ігру і цудоўнае французскае вымаўленне акцёраў. Дзякуючы свайму захапленню і французскай мове вучні школы знаёмяцца з лепшымі ўзорамі французскай літаратуры і культуры.

Сёлета ў сярэдняй школе № 2 будзе першы выпуск французскага класа (які пачаў вывучаць мову паглыблена з 5-га класа). І сёння ўжо настаўнікі школы ганарацца сваімі выхаванцамі. "Нашыя выпускнікі з французскага класа, – расказвае Аляксандр Генадзьевіч, – у меншай ступені арыентаваныя на Мінскі дзяржаўны лінгвістычны універсітэт, бо французская мова ў іх ужо дасканалая. Многія неаднаразова пабывалі ў Францыі і нават застаюцца там на вучобу на некалькі месяцаў. Яны разумеюць, што на любым працоўным месцы спатрэбіцца валоданне замежнай мовай, але ж важна яшчэ атрымаць прафесію. Нашы выпускнікі збіраюцца паступаць у Беларускі дзяржаўны эканамічны універсітэт, ЕГУ, трое дзяўчат атрымалі права паступаць у ВНУ Францыі.

Культурныя абмены з Францыяй падтрымліваюць прэстыж нашай беларускамоўнай школы сярод гарадскоў.

Святлана КІРСАНАВА.

Паважаныя чытачы!

"Прамая лінія" са Старшынёй Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе Ігарам КАТЛЯРОВЫМ і яго намеснікам Уладзімірам ЗДАНОВІЧАМ – кіраўніком рабочай групы па распрацоўцы Закона аб адукацыі адбудзецца

26 красавіка

Свае пытанні вы можаце задаць *з 11 да 13 гадзін* па тэлефонах *236-42-16, 236-91-42.*

Папярэдне яны будуць прымацца па тэлефоне 236-40-63, альбо па факсе 236-53-22. Таксама вы можаце даслаць свае пытанні па пошце на адрас рэдакцыі: 220034, Мінск, вул.Захарава, 42.

Канферэнцыі

На карысць актыўных форм атрымання ведаў

Паводле даных даследчыкаў, толькі 10 працэнтаў студэнтаў без асаблівага прымусу якасна засвойваюць веды. Астатніх жа так ці інакш трэба зацікавіць вучыцца з аддачай.

Пра тое, якія методыкі выбраць кафедрам для актыўнага ўкаранення навінак вышэйшай школы ў вучэбны працэс, ішла размова на канферэнцыі выкладчыкаў "Інавацыйныя тэхналогіі навучання ў сістэме падрыхтоўкі спецыялістаў эканамічнага профілю" ў Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце.

У прывітальным слове рэктар універсітэта, прафесар Раман Карсека коратка акрэсліў мэту і задачы канферэнцыі – садзейнічаць распаўсюджванню перадавога вопыту тых педагогаў, хто актыўна выкарыстоўвае ў вучэбным працэсе інавацыі: "Сёння ў нашым універсітэце шмат наватараў, чый вопыт і веды трэба браць на ўзбраенне і іншым выкладчыкам, каб адпавядаць часу і патрабаванням вышэйшай школы".

У сваім дакладзе "Вучыць з поспехам, выкарыстоўваючы актыўныя метады навучання" першы прарэктар БДЭУ, прафесар Сяргей Гурко зрабіў галоўны акцэнт на неабходнасці пераарыентацыі вышэйшай школы на інавацыйныя тэхналогіі навучання. Выкладчык павінен вучыць студэнта самастойнаму пошуку ведаў, уменню думаць і вырашаць разнастайныя практычныя праблемы, рэагаваць на зменлівыя жыццёвыя сітуацыі. Дасягнуць гэтага можна, перабудаваўшы традыцыйны вучэбны працэс на карысць актыўных форм атрымання ведаў. Вучыцца з цікавасцю студэнтам павінны дапамагчы такія адпрацаваныя методыкі заняткаў, якія ў першую чаргу скіраваны на чыста чалавечыя якасці – цікаўнасць, імкненне рашыць мудрагелістую загадку, эфект супярэчнасцей, рызыкі і г.д. Псіхалагічныя прыёмы павышэння зацікаўленасці павінны падахвоціць студэнта задумацца над праблемай і самастойна яе вырашыць.

Пасля пленарнага пасяджэння канферэнцыя прадоўжыла сваю работу па секцыях, дзе больш глыбока асвятлялася тэма актыўных метадаў навучання ў розных галінах падрыхтоўкі спецыялістаў. Вечарам на падагульняючым пасяджэнні былі падведзены вынікі і выпрацаваны рэкамендацыі кафедрам.

Антаніна ПЯТРОВА.

Учынкі — вынікі намераў. Былі разумныя намеры — будуць добрыя ўчынкі.

Бальтасар ГРАСІЯН.

Без права на памылкі

Пра суб'ектывісцкія палітыка-ідэалагічныя ацэнкі гістарычных фактаў

(Аналітычны матэрыял па вучэбны дапаможнік "Гісторыя Беларусі" для вучняў 9 класа (Мінск, 1997). Аўтары - У.Н.Сідарцоў, В.М.Фамін, С.В.Паноў)

Пачынаючы з 1994 года Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, Навукова-метадычным цэнтрам вучэбнай кнігі і сродкаў навучання, аўтарскімі калектывамі, кіраўніцтвам некаторых вышэйшых навучальных і навуковых устаноў выканана вялікая работа. Яе вынікам стала напісанне і выданне падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў па айчыннай і ўсеагульнай гісторыі для вучняў агульнаадукацыйнай школы.

Разам з тым, на думку доктара гістарычных навук, прафесара, загадчыка кафедры гуманітарных дысцыплін Беларускага дзяржаўнага універсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі Яўгена Новіка, у некаторых падручніках і вучэбных дапаможніках па гісторыі ўтрымліваюцца грубыя памылкі і суб'ектывісцкія палітыка-ідэалагічныя ацэнкі гістарычных фактаў. Ён робіць спробу дэталёва прааналізаваць тэкст вучэбнага дапаможніка "Гісторыя Беларусі" для вучняў 9 класа.

1. На с.3 сцвярджаецца, што *"падзеі беларускай гісторыі... высвятляюцца **з пазіцый як агульначалавечых, так і нацыянальных каштоўнасцей**"*. Па-першае, вучням незразумела, што за гэта пазіцыі, у чым іх сэнс; вучню наогул не цікавыя пазіцыі навукоўцаў, іх цікавіць змест дапаможніка. Па-другое, ёсць адзіная пазіцыя пры напісанні вучэбнай літаратуры – навуковая.

2. На с.4 напісана: ***"На старонках падручніка сустракаецца мноства розных пунктаў гледжання"***. Гаворыцца пра ўласную думку вучняў і дыскусіі па спрэчных пытаннях. Думаю, што гэта для вышэйшай, а не для сярэдняй школы, тым больш не для 9-га класа. У сярэдняй школе трэба даць аснову навуковых ведаў. А калі ў часткі вучняў з'явіцца павышаны інтарэс да гісторыі – для гэтага ёсць факультатывы і пазакласная работа. Для дыскусій і ўласных думак у дзевяцікласнікаў не хапае навуковай базы, ведання фактаў гісторыі. Не трэба блытаць розныя ступені адукацыі. Гэтым грашаць падручнікі па многіх дысцыплінах, напісаныя прафесарамі ВНУ, якія "пераблытвалі" школьнікаў са студэнтамі. Адсюль знакамітая фраза: "Кандыдат навук... над задачай плача..."

3. На с.13 зроблены спрэчны, ненавуковы вывад аб тым, што быццам ***"Кастрычніцкая рэвалюцыя на Беларусі... адбылася дзякуючы падтрымцы** партыі бальшавікоў з боку салдат Заходняга фронту"*. Безумоўна, армія адыграла вялікую ролю. А дзе народ Беларусі? Далей напісана, што лозунгі бальшавікоў, іх рашучасць прыцягвалі да іх не толькі салдат, але і іншыя слаі беднейшага насельніцтва, у тым ліку сялян і рабочых. Як бачна: "прыцягвалі толькі", але не ўдзельнічалі ва ўсталяванні Савецкай улады. Разбярыся тут вучню: дзе праўда, а дзе ўдзельнічалі.

4. Першы Усебеларускі з'езд (кангрэс) адбыўся не 7-17 снежня 1917 г., як напісана ў дапаможніку на с.14, а 15-17 снежня 1917 г. **З'езд быў разагнаны не Аблвыканкамзахам, як напісана на с.15, а СНК Заходняй вобласці і фронту.** Больш таго, на с.20 у раздзеле "Дадатковы матэрыял" прыводзіцца выпіскі з пастановы Савета Народных Камісараў Заходняй вобласці і фронту ад 20 снежня 1917 г. аб роспуску Усебеларускага нацыянальнага з'езда. У вучэбным дапаможніку – грубейшыя памылкі.

5. На с.16 сказана: *"У Другой Устаўной грамаце было запісана наступнае..."*. **На самай справе, тое, што прыводзіцца на с.16-17, было запісана не ў Другой, а ў Трэцяй Устаўной грамаце.** Ізноў грубейшая памылка, недапушчальная ў вучэбнай літаратуры.

6. На с.19 пасля цытаты з тэлеграмы кіраўніцтва БНР кайзеру Вільгельму напісана: *"Пункт гледжання. На падставе гэтага дакумента частка гісторыкаў лічыць, што дзеячы БНР апынуліся **ў ролі здраднікаў** беларускага народа, **таму што бачылі магчымасць дасягнення незалежнасці Беларусі толькі ў саюзе з германскімі акупантамі**"*. Далей пытанне вучням: *"Ці падтрымліваеце вы гэты пункт погляду?"* Няўжо аўтары дапаможніка лічаць, што дзевяцікласнікі маюць дастатковую падрыхтоўку для таго, каб пагадзіцца ці адвяргаць меркаванне прафесіяналаў-гісторыкаў? Па-другое, справа не ў дасягненні незалежнасці Беларусі, а ў барацьбе за ўладу, спробы любымі сродкамі захапіць яе. Па-трэцяе, тых, хто супрацоўнічае з акупантамі, рабаўнікамі краіны і яе народа – гэта здраднікі. Думаю, што правакацыйныя пытанні трэба выдаліць з дапаможніка.

7. На с.20 **яшчэ адзін "хітры" пункт гледжання: "...БНР была дзяржавай на "паперы", бо ні нямецкія акупацыйныя ўлады, ні савецкі ўрад не былі зацікаўлены ў яе існаванні"**. Яна не была дзяржавай не таму, што хтосьці не быў зацікаўлены ў яе існаванні, а таму, што не мела ніякіх неабходных атрыбутаў дзяржавы. Гэта была толькі спроба стварэння ва ўмовах акупацыі беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці на буржуазнай аснове. Вось так ясна трэба было пісаць вучням, а не блытаць іх.

8. Чаму на с.22 напісана: ***"У Рудабельскай воласці** Бабруйскага павета..."*, калі трэба напісаць: ***"У Рудабельскай воласці..."***? Ізноў памылка. Чаму на с.22, 23 і многіх іншых ужываюцца тэрміны аўтараў *"бальшавіцкія войскі", "прабальшавіцкія войскі", "бальшавіцкая ўлада", "бальшавіцкія саюзныя..."*, калі трэба пісаць "савецкія войскі", "савецкая ўлада", "Савецкі ўрад"? Усё гэта было войска Чырвонай Арміі, савецкая ўлада, войскі Савецкай Расіі і г.д. Так прынята пісаць у гістарычнай літаратуры, бо ўлада была не бальшавікоў, а саветаў.

9. Незразумела, што маюць на ўвазе, калі пішуць на с.23 пра *"беларускія партыі"*, якія прапанавалі ідэю стварэння беларускай дзяржавы ў складзе аўтаномнай часткі Расіі. Што гэта канкрэтна за партыі? У наступных сказах напісана, што ЦК РКП(б) прыняў пастанову аб стварэнні суверэннай БССР. Што тут аўтаномія Беларусі ў складзе Расіі? Навошта блытаць дзевяцікласнікаў?

Парушана храналогія – спачатку даецца падзея канца 1918 г. аб утварэнні БССР, а потым – студзеня 1918 г. – аб утварэнні Белнацкома.

10. Хто гэта прысвоіў А.Р.Чарвякову пасаду толькі старшыні Савета Народных Камісараў? Ён у 1920–1924 гг. быў адначасова старшынёй ЦВК БССР і СНК БССР, а ў 1924–1937 гг. – старшынёй толькі ЦВК БССР. Трэба, каб вучні 9-га класа яго ведалі перш-наперш як старшыню ЦВК БССР.

11. На с.26 напісана: ***"Старшыня ўрада РСФСР Я.Свярдлоў абвясціў пастанову..."***. Вучні 4-га класа ведаюць, што Я.Свярдлоў ніколі не быў старшынёй урада. Я.Свярдлоў ніколі гэтай пасады не займаў. Грубейшая памылка.

12. На с.26 напісана: ***"Ва ўрад ЛітБел беларусы не ўвайшлі"***. Няпраўда, увайшлі. Ізноў памылка канкрэтна-гістарычнага характару.

13. На с.27 **няправільна расстаўлены ацэначныя акцэнты.** Нацыянальна-дэмакратычныя партыі Беларусі пайшлі ў падполле не таму, што бальшавікі звялі да іх жорсткую палітыку (гэта вынік), а таму, што гэтыя партыі не прызналі савецкую ўладу і сталі на шлях барацьбы з ёю ў саюзе з акупантамі. Такога характару шэраг выказванняў ненавукова і палітызавана робяць аўтары дапаможніка.

14. На с.28 дадзена **тэндэнцыйная ацэнка ЛітБелу.** Аб якім суверэнітэце Беларусі ў 1919 г. гавораць аўтары, калі разам яшчэ была ўсё гэта ўлада і смерць Беларусі, Літвы і іншых рэспублік?

15. На с.31 ізноў праводзіцца пад выглядам пытання думка аб тым, быццам нацыянальныя беларускія палітычныя партыі супрацоўнічалі з акупацыйнымі ўладамі ў 1918–1920 гг. ***"дзеля адраджэння незалежнасці краіны"***. На самай справе, яны супрацоўнічалі з акупантамі дзеля ўсталявання сваёй улады над беларускім народам, дзеля стварэння буржуазнай Беларусі.

16. Грубыя і тэндэнцыйныя з'явіліся выказванні на с.35. Гэткай жа грубай і тэндэнцыйнай з'яўляецца фраза М.Бярдзяева на с.36. Не аўтары-метадысты нават прапануюць вучням для аналізу па складанай схеме. Гэта – палітызацыя, адыход ад навуковасці.

17. На с.40 і 41 ідзе **захапленне хутарской сістэмай**: *"Выбар форм землекарыстання прывёў да павелічэння колькасці хутароў, якія станавіліся на былых памешчыцкіх землях. Гэта забяспечыла галоўным чынам хуткія тэмпы пасляваеннага аднаўлення вёскі, а таксама з'явілася асабліваю з развіцці сельскай гаспадаркі Беларусі"*. Па-першае, на былых памешчыцкіх землях сталі саўгасы, а камуны, калгасы і саўгасы. Трэба памятаць, што гэта рабілася пры савецкай уладзе. Па-другое, стварэнне "вялікага" хутарнага гаспадарства ... П.Сталыпіна і ігнараваліся іх, раз апошнія змагаліся... на хутары было выселена толькі каля 25% сялянскіх гаспадарак. Лічыць хутары галоўным рухавіком аднаўлення сельскай гаспадаркі і развіцця індывідуальных сялянскіх гаспадарак (а іх было 75%) – грубая памылка. Таксама зразумела, палітызавана з ідэалогіяй... аўтары сяляне, каб ... хутар сяляне. Не, не любілі. Іх сілай прымушалі туды высяляцца.

18. На с.43 ёсць пытанне: ***"Які план (маецца на ўвазе план стварэння СССР) - сталінскі альбо ленінскі - вёў да стварэння унітарнай дзяржавы?"*** Ні той, ні другі... **Аўтары не разумеюць тэрміна "унітарная дзяржава".** Прычым даюць пад саве погляды антынавуковае вызначэнне унітарнай дзяржавы (гл. с.43). На самай справе гл.: Советский энциклопедический словарь. М., 1983, с.1377. "Унитарное государство – форма гос. устройства, при к-рой территория гос-ва, в отличие от федерации, не имеет в своем составе федеративных единиц (штатов, земель), а подразделяется на адм.-терр. единицы (р-ны, области и т.д.)".

19. Тэндэнцыйна, шляхам вырывання з архіўных дакументаў некаторых слоў і свайго каментарыя, **абсалютна на с.52 тэзіс аб тым, што сяляне не ўспрымалі ідэю калектывізацыі.** Глядзячы якія сяляне! Тэндэнцыйна пададзены і Д.Прышчэпаў як змагар за калектывізацыю! На с.53 прывялі ідэалагізаваныя вывады па індустрыялізацыі і калектывізацыі. Аўтары параўноўваюць, на жаль, калектывізацыю з *"прыгонным правам"* і нават палітызацыю "да ўсяго", ці ізноўныя падставы для такога сцвярджэння (с.53).

20. *Параграф "Усталяванне таталітарнага рэжыму. Культурныя пераўтварэнні"* – суцэльная палітызацыя і ідэалагізацыя. Ён перасыпаны выразамі: *"сталінскія індустрыялізацыя і калектывізацыя", "рэжым аўтарытарнага цэнтралізму", "культ асобы", "таталітарны рэжым", "нацызмы"* і г.д. Тут і Берман, Цанава... рэпрэсіі... Тут і 600 тыс. рэпрэсіраваных і іншыя лічбы, узятыя з кішэні некаторых аўтараў. Тут і СВБ і іншае. Не дзіўна, што вучні не любяць гісторыю. З гэтымі выразамі, лічбамі і фактамі яшчэ з справы студэнтам.

21. *Рэформа беларускай мовы 1933 г.* падаецца тэндэнцыйна, у выніку рэформы беларуская мова быццам *"значна наблізілася да рускай"*. Паводле рэформы 1933 г., беларуская мова – гэта мова Я.Купалы і Я.Коласа, мова насельніцтва цэнтральных рэгіёнаў Беларусі. Хто з аўтараў-гісторыкаў можа давесці, што мова 1933 г. горшая за мову Тарашкевіча ці Лёсіка? Зразумела, каго называюць "калекі і залёў", "маскалёў", якія наблізілі беларускую мову да рускай мовы. Факт пададзены правільна, а вывад – вывад у бок Масквы, прычым зроблены вывад: толькі наблізілася да рускай... думай, што беларускай мовы няма, не "маскалі" змянялі зроблены рэформай, якую навязалі родныя старонкі.

22. На с.58 напісана: ***"Культурная рэвалюцыя ў БССР прывяла да павышэння культурнага ўзроўню мас, аднак абярнулася абмежаваннямі ў развіцці нацыянальнай культуры і насаджэннем марксісцкай ідэалогіі"***. Гэта ж супярэчыць другому. А дзе ідэалогія не насаджаецца? Формы і метады насаджэння ідэалогіі могуць быць рознымі. Але ўсім гэтым трэба забыцца глыбокім тэрмінам. Я тэрмінам "дзяржаўны сацыялізм", які з сцвярджэннем аб тым, быццам сацыялізм "склаўся ў выніку шырока рэкламуемых сацыялістычных пераўтварэнняў". Не, ён склаўся ў выніку працы народа. Трэба пісаць чэсна.

23. На с.65 напісана: ***"Пункт гледжання. У савецкай гісторыі пераход Чырвонай Арміі савецка-польскай мяжы 17 верасня 1939 г. лічыўся вызваленчым паходам у Заходнюю Беларусь"***. А з пункту гледжання аўтараў? Ізноў носіць правакацыйны характар.

24. На с.69 сказана: ***"На аснове падзей, звязаных з далучэннем Заходняй Беларусі да БССР, дайце характарыстыку тым палітычным рэжымам, якія існавалі ў Германіі і СССР"***. Пры чым тут Германія? Пры чым тут палітычныя рэжымы? Яўна правакацыйнае пытанне. Тое ж самае і на с.69 аб развіцці Беларусі.

25. На с.68 напісана аб станоўчым значэнні ўключэння Заходняй Беларусі ў склад БССР. А на с.70 прапануецца запоўніць табліцу *"Уз'яднанне беларускага народа ў складзе БССР"*, у якой дзве калонкі: ***"Станоўчае значэнне", "Адмоўнае значэнне"***. Што адмоўнага было бачаць на ўз'яднанні беларускага народа?

26. На с.70 дадзена вучням заданне вызначыць сваё ўласныя адносіны да палітыкі партыі бальшавікоў у беларускім нацыянальным пытанні, факт перадачы Вільні Літве і г.д. Гэта не для вучняў. Трэба, мабыць, для студэнтаў і аспірантаў, а можа і для кандыдатаў навук. Не трэба ўсе факты гісторыі "цягнуць" у дапаможнік для вучняў 9 класа!

27. Чаму ў паражэннях Чырвонай Арміі ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны на с.71, 76 і іншых, абвінавачваецца толькі Сталін? А Наркамат абароны і Генеральны штаб Узброеных Сіл СССР? А камандаванне ЗахАВА? А камандуючыя арміямі, камандзіры дывізій і іншыя? Чаму на с.76 напісана: *"...абвінавачванне было **несправядліва ўскладзена на камандзіраў ЗахАВА**"*? Справядліва, бо ён Паўлаў, з-за яго вінаватай, калі 700 тыс. салдат і афіцэраў была разгромлена... Хто гэта даказаў?

28. Хіба тая сімволіка, якую выкарыстоўвалі немцы і фашысцкія прыслужнікі на Беларусі, ёсць нацыянальнай сімволікай? (с.80) Хто гэта даказаў?

29. На с.80 напісана: *"Жорсткія баі 1941 г. на тэрыторыі Беларусі сталі ярким доказам самааддачнасці і мужнасці савецкіх людзей, якія, **нягледзячы на жахі сталінскага рэжыму**, паўсталі на абарону сваёй Радзімы"*. Здаецца, што адзіна дадзена правільнае... "паўсталі на абарону сваёй Радзімы". Але фраза "нягледзячы на жахі сталінскага рэжыму" – не праўда, бо ўзнікае пытанне: "А навошта было абараняць Радзіму, дзе былі жахі... сталінскі рэжым і г.д.?"

30. Чаму на с.81 тэрмін "усенародная барацьба" суцэльна замянены тэрмінам "масавая барацьба"? Няўжо здраднікаў, якія на вуліцах беларускіх гарадоў і сёлаў стралялі ў сваіх, было больш, чым тых, якія ваявалі? Трэба пісаць тэрмін "усенародная барацьба".

31. На с.81 **замест Вілейскай вобласці БССР (цэнтр Вілейка) напісана Віленская вобласць** (апошняя ніколі не ўваходзіла ў склад БССР). Грубейшая памылка.

32. Прапагандысцкія прыёмы на с.82-83: *"В.З.Корж – партызан..."* ("а хто канкрэтна?), замест тэрміна *"Кастрычніцкая рэвалюцыя" – "кастрычніцкія падзеі", "але здраднікаў сярод партызан не знаходзілася"*, каб выдаць Міная...

33. На с.86 напісана: ***"...бітва на Курскай дузе (ліпень 1943 г.), якая завяршыла** карэнны пералом у вайне"*. Тут грубейшая гістарычная памылка, бо карэнны пералом у вайне завяршыўся не ў ліпені 1943 г. бітвай на Курскай дузе, а ў другой палове 1943 г., і ён звязаны з разгромам фашыстаў на Курскай дузе, летне-асеннім наступленнем Чырвонай Арміі ў 1943 г., вызваленнем Левабярэжнай Украіны і сталіцы Савецкай Украіны г.Кіева. Новы, завяршальны этап вайны пачынаецца з 1944 г.

34. На с.101 ёсць **такі прымітыў**: аказваецца, **аднаўленне калгасаў пасля вайны** – гэта *"зборы ўсё назад, што разнеслі і захавалі калгаснікі ў сваіх хатах з пачатку вайны"*. Нічога не разнеслі, бо ў большасці нічога не было для таго, каб разносіць. І збіраць не было чаго пасля трохгадовай акупацыі. Далей ахайваецца дзейнасць па аднаўленню сельскай гаспадаркі: *"дзяржава заўсёды схільная была больш забіраць, чым даваць сялянам узамен", "прымусовая калектывізацыя", "насілле і рэпрэсіі"* і г.д. І нарэшце стогн і слёзы па індывідуальнаму сектару. Не ўводзьце ў зман вучняў – індывідуальны сектар, прысядзібныя ўчасткі існавалі і паказвалі нярэдка нядрэнныя вынікі, бо побач з імі знаходзіліся калгасы і саўгасы, якія забяспечвалі гэты сектар тэхнікай, насеннем, жывёлай, угнаеннямі, хімікатамі і г.д. Не глуміцеся над калгасамі і саўгасамі! Яны нядрэнна кармілі і кормяць нас сёння.

35. Навошта размоўныя выразы ў дапаможніку на с.102: ***"мужыкі і бабы"*** *замест каня запрагаліся ў плуг ці барану самі"?*

36. § 17. *Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё ў пасляваенны час (1945-1959) - суцэльная ідэалагізацыя і палітызацыя, ахайванне савецкай гісторыі*. Пры чым для гэтага часу забарона шматпартыйнасці? Навошта прыдумваць тэрміны, якія не прызнаны ў нашай літаратуры. Напрыклад, *"працэс пераўтварэнняў у заходніх абласцях Беларусі атрымаў назву "саветызацыі"* (с.106); *"першыя спробы **дэсталінізацыі** савецкага грамадства"* (с.112), калі ёсць тэрмін *"дэмакратызацыя савецкага грамадства"; "таталітарны светапогляд стаў пануючым у грамадскай свядомасці"* (с.107). А далей прапагандысцкі манеўр – вывад: *"Разам з тым **народ у большасці не адчуваў сябе прыгнечаным, ганарыўся прыналежнасцю да справы будаўніцтва новага грамадства. І гэта натуральна**, таму што народу заўсёды ўласціва надзея на лепшую будучыню"* (с.107). Глядзіце, які дзіўны народ: нічога не ведаў, не разумеў, меў таталітарны светапогляд... і гэта натуральна...

37. На с.111 напісана: аказваецца, **удзел працоўных Беларусі ў руху за мір у 50-я гады "насіў абмежаваны характар, таму што яго арганізатарам выступаў партыйна-дзяржаўны апарат, а народ яму патрэбен быў для паказной масавасці"**. Нічога, акрамя лютай нянавісці да ўсяго савецкага, такія фразы (а з іх фактычна складзена кніга) не нясуць.

38. Што азначаюць фразы: ***"пачалі будаваць безаблічныя пяціэтажкі з сілікатных блокаў" ("хрушчоўкі"), "але патрэбнасць у жыллі не была задаволена"*** (а сёння – задаволена?) (с.118), ***"адбывалася паслабленне прыгонніцкіх парадкаў на вёсцы"*** (с.119) і інш. Ажно сорамна чытаць гэта!

39. На с.119 ***утрымліваюцца авантурна-правакацыйныя заданні для вучняў***: *"Што зрабіў з сялянамі Сталін?", "авантурная палітыка ў галіне сельскай гаспадаркі Хрушчова"* (аказваецца авантурная таму, што коні, як працоўная сіла, аджылі век, а на змену ім прыйшоў трактар, зааралі пашу, коней пусцілі пад нож, а каровы ва ўмовах бястраўя давалі недухмянае, нятлустае малако). І гэты прымітыў выдаецца за прычыны дасягнутага ўзроўню ніжэйшага за намечаны.

40. На с.121 напісана: ***"Улада прывучала савецкага чалавека да абмежаванняў сваіх патрэбнасцей.*** *Таму абсалютная большасць насельніцтва абыходзілася без кватэрнага тэлефона, не мела радыёпрыёмнікаў і тэлевізараў і на ўсе гэтыя нягоды адказвала: "Толькі б не было вайны"*. Не прывучыла ўлада да абмежавання патрэбнасцей, але задавальненне патрэбнасцей залежыць ад магчымасцей дзяржавы. А далей ізноў які дзіўны народ: нічога не меў, жыў дрэнна і толькі гаварыў, каб не было вайны. Каментарыі тут непатрэбныя.

41. На с.122 авантурна-правакацыйнае пытанне: ***"Як звалася палітыка, якая перашкаджала развіццю беларускай нацыянальнай культуры?"*** Такой палітыкі не існавала.

42. На с.123 напісана: *"Праўда вайны, яе гісторыя вызначаліся не пісьменнікамі, нават не гісторыкамі, а Камуністычнай партыяй, якая манапольна валодала правам на ісціну"*. Гэта – палітычны заказ аўтарам дапаможніка.

43. На с.123 ***аўтары выдаюць сябе з галавой. Яны пішуць: "беларускія пісьменнікі пакорліва трымаліся партыйных установак, як што трэба пісаць. У гэтым прычына, чаму вобразы ворагаў і здраднікаў былі амаль заўсёды карыкатурнымі, а савецкі чалавек выглядаў рыцарам без страху і заганы"***. Аўтары хацелі б, каб здраднікаў і ворагаў ухвалялі, а савецкі народ, які здабыў перамогу, выглядаў карыкатурна. Вось і ўвесь не навуковы, а палітыка-ідэалагічны твар аўтараў.

44. На с.127 ***ізноў думка аб дзіўных беларусах***, якія абыякава адносіліся да роднай мовы і нацыянальна-культурнага жыцця. Хлусіце, аўтары! Тут трэба тлумачыць навукова.

45. На с.128 яры палітыка-ідэалагічны вывад: *"Беларуская культура ў гады лібералізацыі, хаця і **не пераадолела цалкам абмежаванняў, звязаных з прынцыпамі партыйнасці і сацыялістычнага рэалізму**, але зрабіла рашучы крок на шляху вызвалення ад сталінскай спадчыны"*. Галоўнае не гэта (змешчаны акцэнты), а тое, што культура ў гэтыя гады бурна развівалася. І ніхто пра вашы абмежаванні не думаў.

46. *Тэма 10. Паварот да кансерватызму. Наспяванне крызісу (1965-1985)* – цалкам ***ідэалагізавана і палітызавана***. У 1964–1982 гг. не было ніякага вяртання да сталінізму, навошта выдумваць гэта на с.129–130? Навошта ў падручнік цягнеце палітычныя анекдоты і самавыдат? Гаворыцца і на с.131 аб тым, быццам афганскі рэжым быў адзіным палітычным рэжымам, які сімпатызаваў КПСС...

47. На с.134 напісана няпраўда пра развіццё сельскай гаспадаркі, груба, ненавукова ацэньваецца АПК. Не трэба выдумваць: *"Беларусь назвалі адкормачным цэхам Савецкага Саюза"*... Разумей як хочаш...

48. Здзіўляюць развагі аўтараў на с.136 ***аб здзеках КДБ СССР над Быкавым і Карпюком***, аб тайным наглядзе за імі, аб праглядзе перапіскі, праслухоўванні тэлефонаў. Адкуль аўтары ўзялі матэрыялы КДБ СССР? Усё гэта не для школьнага падручніка і нават тады, калі б у аўтараў былі архіўныя матэрыялы.

49. Навошта пішаце няпраўду: *"Нават вызначэнне колькасці гадзін на вывучэнне беларускай мовы, гісторыі Беларусі ажыццяўлялася ў Маскве"* (с.138).

50. Пры чым тут Марк Шагал да Беларусі 70–80-х гадоў (с.142)? Навошта цягнеце КДБ у пытанні на с.143?

51. На с.143 пастаўлена пытанне: ***Якія меры прымаліся па пераадоленню спаду ў эканамічным развіцці?*** А на наступнай старонцы ёсць падзагаловак: *"Наспяванне крызісных з'яў у эканоміцы"*. Тэзіс аб "крызісных з'явах у савецкай эканоміцы", "аб спадах" – не што іншае, як міфы, якія праціўнікі савецкай грамадскай сістэмы цягнуць усюды, у тым ліку і ў школьныя падручнікі. Якія там "крызісы і спады", калі савецкая эканоміка па асобных паказчыках расла штогод на 3–7 і больш працэнтаў! Якія могуць быць крызісы пры даволі высокіх тэмпах росту? Іншая справа: тэмпы росту запавольваліся, але гэта заканамернасць для ўсіх развітых дзяржаў свету, да якіх адносіўся і Савецкі Саюз. Цяжкасці ў эканамічным развіцці існавалі. Яны мелі як аб'ектыўную, так і суб'ектыўную прыроду (дзейнасць гарбачовых, якаўлевых, сілаевых і ім падобных і іх замежных гаспадароў).

52. На с.145 сцвярджаецца: ***"Ва ўмовах жа каманднай эканомікі нейкія вынікі дасягаліся, але ў асноўным за кошт адміністрацыйных метадаў"***. Па-першае, не нейкія вынікі, а былі вялікія дасягненні ў Савецкага Саюза і ўсіх саюзных рэспублік – і гэта дакладна вядома аўтарам; па-другое, няма краін у свеце, дзе не ўжываліся б адміністрацыйныя метады кіравання эканомікай, можна гаварыць аб тым, дзе яны мяккія, а дзе больш жорсткія; па-трэцяе, навошта хаваць сапраўдныя палітыка-ідэалагічныя амбіцыі, ужываючы на с.144 фразу: *"Шукалі нейкі трэці шлях паміж каманднай сістэмай і рынкавай эканомікай"*, калі *"камандная сістэма"* звязваецца аўтарамі з *"сацыялістычнай планавай эканомікай"*, а *"рыначная эканоміка"* – з буржуазнай рыначнай эканомікай. Навошта пісаць незразумелае для вучняў? Гісторыя адбылася – і яе трэба напісаць такой, якой яна з'яўлялася ў сапраўднасці.

53. На с.145 ёсць ***пытанне правакацыйнага характару: "Як вы лічыце, ад чаго больш залежыць якасць прадукцыі: ад выкарыстання дасягненняў навукі ў вытворчасці альбо ад узмацнення кантролю з боку дзяржавы?"*** І ад таго, і ад другога. А дзе няма прыёмкі якасці тавараў ці з боку дзяржавы, ці з боку прадпрыемства? Што аўтары бачаць дрэннага ў дзяржпрыёмцы і чаму яны штурхаюць вучня, каб ён сказаў, што гэта дрэнна?

54. На с.145 наўмысна ў фразе ***"Спад тэмпаў вытворчасці працягваўся" прапушчана слова "росту"***, г.зн. ***"тэмпаў росту вытворчасці"***. Гэта – прыём, накіраваны на зман вучня, на тое, каб ён паверыў, што быў сапраўды крызіс, усё было дрэнна, усё валілася, у сацыялізма не было нічога іншага, як ісці на паклон рынку, капіталізму.

55. На с.146 памылкова сцвярджаецца, што ***"зямля на Беларусі знаходзіцца па-ранейшаму ва ўласнасці дзяржавы"*** і ўтрымліваецца стогн з-за адсутнасці прыватнай уласнасці на зямлю як панацэі ад усіх бед. Кніга падпісана ў друк 3 лютага 1997 г., пасля рэспубліканскага рэферэндуму 24 лістапада 1996 г., які вырашыў пытанне аб куплі-продажу асноўнага масіву зямель сельскагаспадарчага прызначэння. Але і да рэферэндуму і пасля яго прыватная ўласнасць на зямлю на Беларусі існуе (прысядзібныя, дачныя ўчасткі). Трэба пісаць праўду па гэтаму пытанню. Гандляваць зямлёй і нажывацца на яе куплі-продажы ўсялякім зладзеям і жулікам беларускі народ не дазволіў.

56. *Хто абаснаваў і навукова даказаў, што "абвальны спад вытворчасці і інфляцыя... непазбежны пры пераходзе да рынку"* (с.148). Навошта праз вучэбны дапаможнік укладваць у галовы вучняў думкі аб тым, што разбураць эканоміку, не плаціць зарплату, кідаць людзей у галечу – усё гэта непазбежна. Вось ідэалогія гэтага вучэбнага дапаможніка. Няма ні аднаго радка аб тым, што рыначныя рэформы 1991–1994 гг. і 1994–1998 гг. – гэта зусім розныя рэформы, і справа не ў пераходзе да рынку, а ў тым, хто праводзіць і дзеля чаго праводзіць гэтыя рэформы.

57. На с.148–149, на думку аўтараў, ***"паслядоўныя прыхільнікі рынку... парламенцкая апазіцыя"***, а галоўным рыначнікам падаецца М.Чыгір (прыводзіцца доўгая цытата з яго даклада 8 лютага 1996 г.), хаця ўжо напярэдадні рэферэндуму 24 лістапада 1996 г. М.Чыгір паказаў, які рынак яму патрэбны і за якую "прыхватызацыю" ён змагаецца. Ніякіх змен у тэкст дапаможніка аўтары не ўнеслі, іх пазіцыя і метадалогія зразумелыя.

58. Зусім не зразумелы, заблытаны ***пункт гледжання на с.150:*** *"...Усе дэмакратычныя перабудовы палітычнага жыцця, якія адбываліся ў рэспубліцы, не мелі ніякага дачынення да дзейнасці партыі як кіруючай сілы, дзякуючы чаму Беларусь у той час набыла аблічча адной з самых **кансерватыўных** рэспублік..."* Знявага да Беларусі...

59. На с.154 даецца заданне: *"Раскажыце аб павышэнні ролі Вярхоўнага Савета Беларусі ў грамадска-палітычным жыцці і кіраўніцтве дзяржавай"*. Заданне носіць правакацыйны характар, бо Вярхоўны Савет так "павысіў сваю ролю", што ад яго народу прыйшлося адмовіцца на рэферэндуме.

60. На с.155 і 165 напісана аб тым, што ***СССР быў унітарнай дзяржавай. Гэта грубейшая памылка.*** Вучням 4 класа павінна быць вядома, што СССР быў федэрацыяй. Спрэчнымі з'яўляюцца разважанні пра путч 1991 г."

61. Правакацыйны характар носіць заданне: самастойна высветліць ***прычыны, па якіх дапамога ААН Беларусі ў пераадоленні вынікаў аварыі на ЧАЭС прыйшла са значным спазненнем***. А можа, лепш было б высветліць памеры дапамогі з боку ААН і параўнаць яе з тым, што зроблена і робіцца самой Рэспублікай Беларусь для ліквідацыі наступстваў аварыі?

62. Пра якую ***"адсутнасць рынку"*** пішуць аўтары на с.169? Аказваецца, у планах развіцця Беларусі, якія быццам распрацоўваліся ў Маскве, не ўлічваліся нацыянальна-рэгіянальныя інтарэсы (с.169). Голая палітызацыя!

63. Чаму на с.171 услед за заходнімі ідэолагамі аўтары ***называюць Беларусь "посткамуністычнай"***? Беларусь ніколі не была камуністычнай, яна была савецкай і сацыялістычнай. Вельмі цікава ведаць, што канкрэтна адраджаюць аўтары ў галіне культуры (с.170–175)? Хто культуру разбураў у савецкі час (калі яе сёння адраджаюць)? А можа, наадварот, тады культуру развівалі, а сёння яе разбураюць апазіцыянеры?

64. *Навошта залішняя палітызацыя і ідэалагізацыя?* На с.173 *"савецкі аўтарытарызм"* (што гэта такое?), *"ідэалагізаваная накіраванасць у літаратуры і мастацтве"* (а дзе яе няма?), *"панаванне партыйнага ідэалагічнага кантролю"* і г.д. І наогул, што гэта за фразы для дзевяцікласнікаў на с.173: *"Шлях да новай літаратуры, якая павінна служыць мастацтву (памыляецеся, прафесары: не мастацтву, а народу, перапісалі аднекуль і не падумалі), а не партыям і дзяржаве...", "Пад дзяржаўнай апекай да канца 80-х гадоў жылося нядрэнна, а галоўнае – бесклапотна"* (маецца на ўвазе беларускім пісьменнікам, літаратарам). Наперадзе якіх гісторыкаў аказаліся беларускія пісьменнікі ў асвятленні гісторыі (с.173)? Хіба ж пісьменнікі пішуць гісторыю. Параўнанне вельмі некарэктнае і незразумелае для вучняў 9 класа.

65. На с.174–175 называюцца малавядомыя пісьменнікі і паэты ("адраджэнцы" перасыпаюцца прозвішчамі вельмі паважаных беларускіх пісьменнікаў і паэтаў). У дапаможніку – кароткая біяграфія В.Быкава і яго вялізны партрэт. А чаму няма партрэтаў С.Грахоўскага, І.Шамякіна, І.Чыгрынава і іншых любімых беларускім народам пісьменнікаў?

66. Не трэба ўводзіць у зман вучняў на с.180, быццам пасля Вялікай Айчыннай вайны існавалі варыянты развіцця СССР, звязаныя з перабудовай дзяржаўнага грамадскага ладу (на капіталістычны манер – пішыце чэсна). Цёмныя сілы імперыялізму савецкі народ разам з КПСС знішчыў не дзеля таго, каб рэстаўрыраваць у СССР капіталізм, а каб развіваць, узмацняць сацыялістычны лад. Гэта – аксіёма.

67. Хацеў бы ведаць, як адказалі б самі аўтары на пастаўленае вучням пытанне (с.181): *"Як адбіліся на стане здароўя беларускага насельніцтва вынікі хімізацыі, меліярацыі, Чарнобыля"*. Адказ могуць даць толькі спецыялісты-медыкі, а не вучні 9 класа.

68. Думаю, што метадычныя парады на с.181–182 больш падышлі б для аспірантаў ці студэнтаў-гісторыкаў, але не для вучняў 9 класа. Сінхранічная табліца на с.183–186 больш падышла б для вучняў 11 класа, а не 9 класа. Храналагічная табліца складзена ўдала, і яна патрэбна ў падручніку.

69. Спіс літаратуры ўключае ў сябе ўсіх "айцоў беларускай дэмакратыі" (Ігнаценка, Казлоў, Калубовіч, Луцкевіч, Туронак і інш). Літаратура падабрана тэндэнцыйна з мэтай дыскрэдытацыі савецкай гісторыі. Думаю, што для вучняў 9 класа гэты спіс непатрэбны, ім патрэбна глыбокае і праўдзівае асвятленне гісторыі на старонках вучэбнага дапаможніка.

Вывады і прапановы

1. Вучэбны дапаможнік утрымлівае грубыя памылкі канкрэтна-гістарычнага характару, недапушчальныя ў літаратуры падобнага тыпу. Факты гісторыі павінны быць старанна адабраныя, навукова выверанымі і дакладна выкладзеныя. Аўтары, рэцэнзенты, выдаўцы, а таксама дзяржаўныя чыноўнікі і вучоныя-гісторыкі, якія разважаюць: "Ну і што, што ёсць памылкі... Падумаеш, памылкі...", не маюць права ўдзельнічаць у дзяржаўнай справе стварэння падручнікаў.

2. Вучэбны дапаможнік моцна палітызаваны і ідэалагізаваны. Яго аўтары ажыццяўляюць тонка замаскіраваную палітыка-ідэалагічную агрэсію ў асяроддзе школьнай моладзі з мэтай дыскрэдытацыі дзяржаўнага і грамадскага ладу, савецкага перыяду гісторыі. Робіцца гэта пад выглядам "аб'ектыўнай" падачы фактаў гісторыі і нават спробы "аб'ектыўна" іх ацаніць. Затым быццам аб'ектыўныя фразы "перасыпаюцца" ацэнкамі тыпу "нягледзячы на жахі сталінскага рэжыму", "гвалтоўная калектывізацыя", калгасны лад для сялян быў "прыгонным правам" і г.д., што выхоўвае ў вучняў нянавісць да савецкага перыяду гісторыі і не садзейнічае выхаванню ў вучняў патрыятызму, любові да сваёй Радзімы, свайго народа. У гэтым сэнсе вучэбны дапаможнік з'яўляецца педагагічна шкодным. Я лічу, што ён не павінен выкарыстоўвацца настаўнікамі і вучнямі.

3. На маю думку, Дзяржаўнай камісіі Рэспублікі Беларусь па стварэнні новых падручнікаў у сацыяльна-гуманітарнай сферы трэба ўзмацніць кантроль за навуковым узроўнем рукапісаў і павысіць патрабавальнасць да аўтараў і рэцэнзентаў, а Міністэрству адукацыі арганізаваць аўтарскія калектывы з вучоных і педагогаў, якія здольны напісаць праўдзівую гісторыю на навуковай аснове. Патрэбна ўмацаванне Дзяржаўнай камісіі кадрамі гісторыкаў-прафесіяналаў.

4. У сувязі з тым, што вучэбны дапаможнік не атрымаў аб'ектыўнай ацэнкі з боку педагагічнай грамадскасці (супрацоўнікаў навукова-даследчых і навукова-метадычных устаноў, дырэктараў навучальных устаноў, педагогаў і інш.), грубейшыя памылкі настаўнікамі гісторыі не былі выяўлены, трэба звярнуць увагу на ўзровень прафесійнай падрыхтоўкі настаўнікаў, на тое, каго, як і чаму вучаць на гістарычных факультэтах універсітэтаў.

Яўген НОВІК,
доктар гістарычных навук, прафесар.

Наш непасрэдны абавязак – навучыць чытаць і пісаць

Беларуская пачатковая школа змяняецца і расце. Сёння ўжо дзяцей пачынаюць вучыць з 6-гадовага ўзросту. Настаўнікі-пачаткоўцы занятыя пошукам эфектыўных метадаў і сродкаў навучання. У гарадах утвараюцца такія новыя тыпы ўстаноў, як пачатковая школа. Таму нашае жаданне прысвяціць асобную старонку пачатковай школе можна лічыць правамерным. А права адкрыць гэтую старонку прадастаўляецца Л.Ф.КУЗНЯЦОВАЙ, галоўнаму інспектару галоўнага ўпраўлення агульнай сярэдняй адукацыі Міністэрства адукацыі. Да Ліліі Фёдараўны мы і звярнуліся з пытаннямі.

- Напэўна, будзе правільна пачаць размову з таго, што з наступнага навучальнага года сярэдняя школа масава пяройдзе на новы, 12-гадовы, змест навучання. І гэта зробяць менавіта тыя дзеці, якія чатыры гады таму прыйшлі ў школу ў шасцігадовым узросце. Што сёння можна сказаць аб першых выпускніках рэфармаванай пачатковай школы?

– Калі гаварыць пра партрэт таго вучня пачатковай школы, які зараз пераходзіць у сярэдняе звяно (4 клас), дык па–першае – гэта тое дзіця, якое прыйшло ў школу ў шэсць гадоў, і яно ўжо мае вопыт вучобы. Запас інфармацыі, якой вучань умее карыстацца, у яго вялікі. Мэта пачатковай школы – вучыць вучыцца. Канешне, яшчэ рана казаць пра якасць падрыхтаванасці такога школьніка, бо тое стане зразумелым толькі пасля 4, 5 класаў, але чытаць, пісаць, лічыць ён умее. Таксама што важна – дзеці рознабакова развітыя.

- Рэфармаваная пачатковая школа шмат у чым адрозніваецца ад старой?

– Не хочацца гаварыць, што ў пачатковай школе праходзіла рэформа. Проста там адбывалася ўдасканаленне вучэбна–выхаваўчага працэсу, падручнікаў, сродкаў навучання, яго метадаў. І настаўніку таксама давялося змяняцца, бо працаваць з шасцігодкамі – гэта зусім не тое, што працаваць з сямігодкамі.

Чаму нельга казаць пра рэформу, таму што навучанне з шасці гадоў мы ўжо ўводзілі ў 1986 годзе. Тады Беларусь першая з саюзных краін перайшла на ранняе навучанне. Таму ў нас патрэбныя праграмы і падручнікі ўжо існавалі. Пасля мы згубілі сваіх шасцігодак, бо не стварылі ім тады належных умоў.

Цяпер усё было зроблена з улікам ранейшых недаглядаў. Нашыя маленькія школьнікі размяшчаюцца ў дзіцячых садках, дзе ёсць магчымасці для арганізацыі сну, адпачынку, харчавання. Мы своечасова вярнуліся да навучання шасцігодак, калі дашкольныя установы сталі напалову пуставаць і аддалі нам свае памяшканні. Падрыхтоўчым класам у дзіцячых садках вельмі выдатна і камфортна.

- З першага верасня 2002 года ў школах уводзіцца 10-бальная сістэма ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў, а таксама пяцідзённы вучэбны тыдзень. Гэта будзе тычыцца і нашых маленькіх вучняў?

– Пачатковая школа была на пяцідзёнцы даўно, ва ўсялякім выпадку вучэбны план гэта дазваляў рабіць. А з наступнага года ён і яшчэ паменшыцца. Так, у падрыхтоўчым класе тыднёвая нагрузка стане 19 гадзін, у першым класе – 20, у другім класе – 21 і ў трэцім класе – 22 гадзіны, школьны кампанент зойме 1 гадзіну. У сувязі з гэтым падрыхтаваны ўжо метадычныя рэкамендацыі, з якімі настаўнікі хутка пазнаёмяцца. Сёлетні вучэбны год у пачатковай школе скончыцца на тыдзень пазней, 31 мая.

Што тычыцца 10–бальнай сістэмы, дык мы таксама на яе пяройдзем: каб захавалася пераемнасць. Зазначу, што ў нас падрыхтоўчы і першы класы застаюцца, які і раней, працаваць без адзнак. У некаторых школах праводзілася апрабацыя новай сістэмы ацэнкі ведаў, усе матэрыялы па яе выніках ужо маюцца, на іх аснове будуць зроблены метадычныя рэкамендацыі, якія таксама неўзабаве ўбачаць настаўнікі. А з пытаннямі можна звяртацца ў абласныя інстытуты ўдасканалення настаўнікаў, дзе будуць арганізоўвацца курсы па выкарыстанні 10–бальнай сістэмы ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў.

Але ёсць адна маленькая мара – гэта каб і ў другім класе дзеці вучыліся без адзнак. У такім выпадку мы скажам пра асобасны падыход, пра камфортнае адчуванне дзіцяці ў школе, пра гуманную пачатковую школу . Можа быць, што пасля эксперыменту, які плануем правесці ў наступным годзе, яно так і атрымаецца. Адзнака захаваецца ў трэцім класе, каб вучні прызвычаіліся да патрабаванняў старшай школы. Праект палажэнняў па безадзнакавым навучанні для абмеркавання надрукаваны ў часопісе " Пачатковая школа".

- Падручнікі. На іх столькі нараканняў, што гэтым пытаннем нават заняўся Прэзідэнт краіны. Пачатковая школа забяспечана поўнасцю нацыянальнымі падручнікамі? Ці задаволены імі настаўнікі?

– Так, пачатковая школа поўнасцю забяспечана айчыннымі падручнікамі. І трэба аддаць належнае іх аўтарам, якія за кароткі тэрмін, у [illegible] складаных умовах, за мізэрную ўзнагароду [illegible]

[illegible] пісьменнікам А.Вольскім, С.Тарасавай і метадыстамі І.Гімпель і В.Белай [illegible] "Мая Радзіма – Беларусь". Яна [illegible]

[illegible]

- Сёння настаўнік у пошуку эфектыўнай методыкі навучання шмат эксперыментуе, выбірае новыя метады навучання. Якія педагагічныя тэхналогіі выкарыстоўваюцца ў пачатковай школе?

- У асноўным беларуская пачатковая школа – традыцыйная, і ў гэтым няма нічога дрэннага. Калі настаўнік разумна выкарыстоўвае айчынную [illegible] методыку, якую яшчэ выкладаюць у педагагічных [illegible], ён дасягне добрых вынікаў. Але сучасны вучань – не той, які [illegible] настаўніка, яму трэба больш. Таму многія педагогі–пачаткоўцы выбіраюць такую форму работы на ўроку, як супрацоўніцтва – [illegible] вучня з [illegible] школай. Ёсць тэхналогіі, якія гэта дазваляюць рабіць. Першая, якая [illegible] ў Рэспубліцы, – гэта сістэма развіваючага навучання Эльконіна–Давыдава. [illegible]

[illegible] "Першы крок" (для дашкольнікаў) і "Крок за крокам" (для пачаткоўцаў). Калі захоўваецца пераемнасць між імі, [illegible]

[illegible] "Школа 2100". [illegible] Акадэміі [illegible]

[illegible] навучанне замежнай мове ў нас пачынаецца з 4 класа. У школах з паглыбленым вывучэннем замежнай мовы яна выкладаецца з падрыхтоўчага класа. Але астатнім школам не забараняецца навучаць пачаткоўцаў замежнай мове за кошт школьнага кампанента, пры згодзе і жаданні на тое бацькоў.

У пачатковай школе набор прадметаў настолькі абмежаваны, толькі самае неабходнае, і нам санітарныя службы не дазволяць павышаць нагрузку. Калі ж мы зараз увядзём гэты прадмет як абавязковы, а ў нас адзіны вучэбны план як для горада, так і для вёскі, дык сельскія школы апынуцца ў складаным становішчы, бо з настаўнікамі-замежнікамі ў іх вялікія праблемы. Таму пакуль замежную мову ў звычайных школах могуць вывучаць выключна зацікаўленыя – пасля асноўных заняткаў, на курсах па выбары.

- У пачатковай школе дзеці вывучаюць толькі дзевяць прадметаў, але часта даводзіцца чуць пра перагрузку дзяцей. Што ж на самай справе - праблема надуманая, або яна існуе?

– Маё стаўленне такое: яна дзесьці ёсць, а недзе і адсутнічае. Няма яе там, дзе настаўнік прафесійна арганізуе сваю работу, зважаючы на ўсе тыя папярэджанні наконт перагрузкі, якія выпрацаваны сумесна Міністэрствам адукацыі і Міністэрствам аховы здароўя. Калі ў школе правільны расклад заняткаў, настаўнікі не зацягваюць урок (а то многім не хапае 35 хвілін), пасля другога ўрока праводзяць дынамічную паўзу на свежым паветры, тады дзеці не будуць так ператалмляцца. Трэба разумна і эфектыўна выкарыстоўваць хвіліны заняткаў, інакш часам здараецца так, што настаўнік не паспявае як след патлумачыць новую тэму, выканаць некаторыя практыкаванні, таму задае дзецям шмат заданняў на дом, з якімі тыя без дапамогі старэйшых не могуць справіцца. У добрага настаўніка ўвогуле не бывае хатняга задання. Існуе і псіхалагічная перагрузка, калі дзіцяці ў класе няўтульна, яго крыўдзяць аднакласнікі, а настаўнік не разумее яго праблем. У падрыхтоўчым класе дзеці займаюцца без адзнак, аднак многія настаўнікі іх выстаўляюць, што таксама з'яўляецца парушэннем. Перагрузкі няма там, дзе настаўнік выконвае ўсе правілы па яе прадухіленні, выкарыстоўвае эфектыўныя прыёмы работы. Трэба таксама разумець, што вучоба – гэта праца, якая патрабуе сіл, але яна павінна быць у радасць дзіцяці.

- Давайце звернемся да сельскай школы, дзе настаўнік-пачатковец працуе з двума класамі адначасова. Ці можна ў такім выпадку казаць пра асобасны падыход у навучанні, пра якасць адукацыі?..

- Колькі ў нас існуе пачатковая школа, столькі ж настаўнік сельскай школы працуе з двума класамі адначасова. Чатыры гады таму, калі мы ўзяліся за навучанне шасцігодак, было падрыхтавана пісьмо, у якім Міністэрства адукацыі рэкамендавала вылучаць падрыхтоўчыя класы ў асобныя, колькі б там ні было вучняў. Многія выканаўчыя камітэты на месцах, разумеючы неабходнасць, так і рабілі. Яны знаходзілі сродкі. І гэта добра, і хацелася, каб яно так далей і было, аднак... зноў праблема фінансавання.

Зразумела, што цяжка даводзіцца сельскаму настаўніку. Але ён умее арганізаваць работу, калі старэйшыя дзеці навучаюць малодшых, правільна вызначае час урока і дамагаецца добрых вынікаў. Ёсць свае станоўчыя бакі ў такім сумесным навучанні рознаўзроставых вучняў.

- Хоць і кажуць, што пачатковая школа - гэта першае звяно ў адукацыйным працэсе, аднак на самай справе ёй зараз не абысціся без дашкольнай адукацыі. Меркавалася, што з пераходам на навучанне дзяцей з шасцігадовага ўзросту, усе пяцігодкі будуць ахоплены падрыхтоўкай да школы. А як справа выглядае на практыцы?

– Праблема падрыхтоўкі дзяцей да школы – актуальная. Ёй займаюцца дашкольныя ўстановы, дзе яны ёсць. Аднак не ўсе дзеці наведваюць дзіцячыя садкі, таму формы работы па падрыхтоўцы дзяцей да школы прадугледжаны іншыя: кароткачасовае, але сістэматычнае наведванне дашкольнай установы (толькі на заняткі, або па вызначаных днях), кароткачасовы мэтанакіраваны курс у школе (звычайна ён арганізуецца ў чэрвені), нядзельная школа. Цяжэй усяго гэтая падрыхтоўка наладжваецца ў вёсцы, але і там арганізуецца падвоз дзяцей да школы.

Самае галоўнае для будучага вучня – гэта здароўе: добрая постаць, зрок, правільнае вымаўленне, бо ў школе фізічная нагрузка павялічыцца. Мы не патрабуем, каб дзіця ўмела чытаць і пісаць, бо гэта непасрэдны абавязак школы. Важна, каб у дзіцяці былі сфарміраваныя такія якасці, як уменне слухаць, быць уважлівым і ўседлівым, выказваць сваё меркаванне, ладзіць зносіны са сваімі аднагодкамі, утрымліваць у чысціні сваё працоўнае месца , самому клапаціцца аб сабе і г. д. Такім чынам, за аснову гатоўнасці да школы прымаецца пэўны ўзровень развіцця, без якога дзіця не здолее паспяхова вучыцца.

- Май - гэта час, калі бацькі абіраюць для свайго дзіцяткі школу. І тады ўзнікае шмат пытанняў, скаргаў... Раскажыце, калі ласка, пра парадак прыёму дзяцей у школу?

– Парадак такі: кожнае дзіця, якому на першага верасня 2002 года спаўняецца шэсць гадоў і яно не мае медыцынскіх проціпаказанняў, па заяве бацькоў і пры наяўнасці свабодных месцаў у класе залічваецца ў школу.

Больш за ўсё праблем бывае ў Мінску і вялікіх гарадах, дзе ёсць установы новага тыпу. Бацькі імкнуцца аддаць свае дзіця менавіта туды, а тыя з–за вялікай колькасці заяў праводзяць субяседаванні. На самай справе школам забараняецца ўчыняць розныя іспыты, праводзіць тэсціраванне пры прыёме дзяцей.

Я вам скажу, што бацькі часам неапраўдана з падрыхтоўчага класа імкнуцца дзіця ўладкаваць у прэстыжныя новыя навучальныя ўстановы. У пачатковай школе галоўнай і значнай асобай з'яўляецца настаўнік. Таму я раю бацькам абіраць для пачатку не школу, а настаўніка. У кожным раёне такія ёсць, і іх добра ведаюць, спытайце толькі.

- Абмеркаваць за адну сустрэчу ўсе нюансы навучання дзяцей у пачатковай школе немагчыма, наша размова з Вамі, Лілія Фёдараўна, спадзяюся, яшчэ працягнецца. Ёсць жаданне на старонцы "Пачатковая школа" увесь час бачыць інфармацыю з нашага Міністэрства адукацыі.

Святлана КІРСАНАВА.

Педагогіка дабрыні

У 1992 годзе ў мінскім мікрараёне Малінаўка будавалі дзіцячы садок. Будавалі, будавалі, а потым высветлілася, што садкоў як быццам хапае, а гэты - зусім не патрэбны. А крамаў няма. Адкрылі ў будынку садка магазін. Ён і зараз там.

У гэтым жа годзе такі ж садок будавалі ў Вяснянцы. Будавалі, будавалі, а потым... аддалі пад пачатковую школу. У суседняй школе першых класаў было ледзь не на цэлы алфавіт.

І спачатку ў 216–ю пачатковую школу бацькі вялі дзяцей вельмі асцярожна. А потым нават самыя няўрымслівыя і непаслухмяныя станавіліся выдатнікамі, ды і выцягнуць іх са школы было амаль немагчыма.

Алег Асадавіч Бадалаў, дырэктар школы, скончыў два факультэты тады яшчэ Мінскага педагагічнага інстытута – пачатковага навучання і гістарычны. І, будучы студэнтам, марыў пра школу радасці. У яго быў свой, адметны погляд на сістэму пачатковага навучання. Ну не павінны вучні малодшых класаў вучыцца разам са старэйшымі, бачыць, як кураць старшакласнікі, робяць іншыя не вельмі добрыя ўчынкі. Не павінен старшакласнік пакрыўдзіць малодшага, ударыць. Вядома, жыццё ёсць жыццё, станоўчае і адмоўнае заўсёды побач, але ў школе нейкім чынам гэтага трэба пазбегнуць.

Вось і атрымалася так, што стаў Алег Асадавіч гаспадаром недабудаванага садка. Дакладней, школы.

Перш за ўсё было вырашана выхоўваць дзяцей дабрынёй і прыгажосцю. Дабрынёй – таму што менавіта яна вельмі спрыяе грунтоўнаму засваенню ведаў. Ну падумайце самі – на ўроку ў злой настаўніцы дзіця будзе не вучыцца, а баяцца. Першага, другога, трэцяга. Гэтага быць не павінна. Тут ёсць адзін цікавы момант. Як вядома, хто больш чуйны да ўсяго новага? Правільна – малады настаўнік. Спачатку Алег Асадавіч і прымаў на працу толькі маладых. А потым зразумеў, што лепшае спалучэнне – гэта маладосць і вопыт. Таму зараз на першым плане – любоў да дзяцей, адносіны да працы, кампетэнтнасць.

Што датычыць прыгажосці – вядома, за дзяржаўныя сродкі вельмі складана было купіць добрую мэблю, абсталяванне для харэаграфічнага класа, спартыўнай залы ды і для звычайных класных памяшканняў. Дзе выйсце? І ўжо тады Алег Асадавіч разумеў, што ёсць бацькі, якія жадаюць даць сваім дзецям самую рознабаковую адукацыю. Не абавязкова – вельмі забяспечаныя, проста тыя, што думаюць пра будучыню свайго дзіцяці. Многія звяртаюцца да рэпетытараў – адразу да некалькіх, ездзяць у розныя канцы горада. Дык чаму б не развіваць дзіця ў сценах школы, не прывучаць яго да спорту, не выяўляць мастацкіх здольнасцей? Па дагавору з бацькамі ў школе пачалі аказвацца платныя адукацыйныя паслугі – праводзяцца дадатковыя заняткі замежнай мовай, дызайнам і іншыя, якія не ўваходзяць у абавязковую праграму. Зараз Алег Асадавіч гаворыць аб тым, што не ўсе ў той час яго зразумелі і падтрымалі. Нават былі праблемы. Але атрымалася, як у вядомай прыказцы: хто не рызыкуе, той не п'е шампанскага. А хто рызыкуе...

Адразу падкрэслю, што ад усякіх выплат вызвалены дзеці маці–адзіночак, дзеці са шматдзетных сем'яў і дзеці работнікаў школы. Алег Асадавіч, як сапраўдны педагог, цэніць дзяцей здольных, разумных, прыгожых душой.

З'явіліся сродкі – з'явілася магчымасць даплачваць педагогам, выхавальнікам. Бо не сакрэт, што зараз стаўка настаўнікаў пачатковай школы – ледзь–ледзь... А ў Алега Асадавіча такія прадметы, як спевы, выяўленчае мастацтва, фізічная культура, вядуць спецыялісты. З'явілася прыгожая мэбля, абсталяванне для кабінетаў, шторы на вокнах. І ўвогуле, у Алега Асадавіча, як у добрага гаспадара, заўсёды ёсць жаданне нешта абнавіць, нешта дарабіць.

Зараз стала модна пісаць і гаварыць пра камп'ютэрызацыю. У школе Асадава ёсць камп'ютэры, і дзеці асвойваюць азы камп'ютэрнай граматы. Але толькі азы – ніхто гадзінамі тут не сядзіць, бо ў школе ёсць і шмат іншых цікавых рэчаў.

У кабінеце спеваў парты стаяць такім чынам, што атрымліваецца кафедра. Так зручней і дзецям, і настаўніку. У кабінеце выяўленчага мастацтва – састаўленыя ў круг. Усё – для камфорту дзяцей.

Вынікі мастацкай творчасці дзяцей – навідавоку: вісяць на сценах памяшканняў. Малюнкі, газетныя выразкі (тут ёсць журналісты–пачаткоўцы), фотаздымкі. Дошка гонару, дзе фотаздымкі дзяцей прымацаваны такім чынам, што іх можна мяняць кожную чвэрць. Так што ў кожнага ёсць шанц. А гэта так важна – з самага маленства развіваць у дзіцяці ўпэўненасць у сабе, у сваіх здольнасцях. За тыя некалькі гадзін, што я была ў школе, не ўбачыла ніводнага сумнага твару. Гэта не значыць, што тут вучацца дзеці з іншай планеты. І тут здараюцца свае маленькія трагедыі і непрыемнасці. Дзеці ёсць дзеці. Але яны вучацца галоўнаму – адчуваць сябе асобай, мець уласную думку, выяўляць свае здольнасці.

Зараз у бацькоў з'явілася магчымасць выбіраць школу. Але, каб вучыцца ў такой школе, як 216–ая, трэба ўжо мець пэўныя навыкі. Цікавым павінен быць патэнцыяльны вучань! Хацець вучыцца, займацца спортам, спяваць, маляваць. Дарэчы, працуе школа па рэжыму падоўжанага дня. І гэты дзень насычаны, гэта не той выпадак, калі дзеці бадзяюцца без справы.

І апошняе. Вядома, некаму не ўдасца трапіць у такую школу. Нехта трапіць, а нехта пойдзе ў звычайную з тысячай дзяцей і ўсімі наступствамі. Але ж многія бацькі возяць сваіх дзяцей у Вяснянку з розных раёнаў Мінска. Гэта абавязвае карэнным чынам перабудаваць жыццё сям'і, адмовіцца ад розных забаўляльных мерапрыемстваў, перагледзець сямейны бюджэт, каб яго частку накіраваць на ўсебаковае развіццё дзіцяці. І не кожная сям'я захоча гэтае зрабіць. Прабачце – нават пры наяўнасці патрэбных сродкаў. У кожнага – свой выбар.

...А былыя вучні Алега Асадавіча, сустрэўшы яго на вуліцы, ніколі не пераходзяць на другі яе бок. Я думаю, што кожны студэнт педагагічнай ВНУ употай марыць пра такое. І ў самых настойлівых мары збываюцца. Як у Асадава.

Ала ШАЎЦОВА.

Дэмаграфічны крызіс скараціў колькасць студэнцкіх крэслаў

У педагагічных колах ужо даўно вядзецца гаворка, што хутка вучыць не будзе каго. Паводле прагнозаў Міністэрства адукацыі, недзе праз пяць гадоў колькасць вучняў зменшыцца прыкладна напалову.

З праблемай незапатрабаванасці настаўнікаў-пачаткоўцаў Мінскі педагагічны каледж №1 рэальна сутыкнуўся ў мінулым годзе, калі выпускнікоў са спецыяльнасцю "Пачатковая адукацыя" (настаўнік пачатковых класаў) уладкоўвалі на працу з цяжкасцямі. "Настаўнікі дадзенай катэгорыі школам у такім аб'ёме, у якім мы іх рыхтуем, не патрэбныя, - з горыччу зазначыла Надзея Іванаўна Меньшчыкава, дырэктар каледжа, і працягнула, — таму, улічваючы мінулагоднюю сітуацыю, кіраўніцтва нашага педкаледжа па ўзгадненню з Міністэрствам адукацыі прыняло рашэнне - скараціць набор абітурыентаў на спецыяльнасць "Пачатковая адукацыя" на пяцьдзесят працэнтаў. Калі ў гэтым годзе ў нас выпускаецца шэсць груп будучых настаўнікаў пачатковых класаў, дык набіраць мы ўжо будзем толькі тры".

Калі скарачаецца колькасць, то, па логіцы, павінна павялічвацца якасць. Хаця даўно вядома, што падрыхтоўка педагогаў у сценах каледжаў лепшая, чым у выпускнікоў педагагічных інстытутаў. Ведаю па ўласным вопыце. Быццам бы багаж тэарэтычных ведаў і вялікі, але калі становішся з гэтым багажом перад класам — пачынаеш разумець, што ў першую чаргу неабходны практычныя навыкі. Усё ўпіраецца ў такі прадмет як методыка. У навучэнцаў каледжа веды па методыцы куды вышэйшыя, бо ў педкаледжы адводзіцца больш гадзін на практыку. А яшчэ да кожнага навучэнца "прыстаўлены" выкладчык або настаўнік са школы, гэта азначае, што з педагогам працуюць індывідуальна. Атрымліваецца, што з аднаго боку выпускнік педагагічнага каледжа больш карысны для школ, а з другога - ён не мае вышэйшай адукацыі, якой валодаюць выпускнікі педуніверсітэта.

Але — бліжэй да якасці. Набор на спецыяльнасць "Пачатковая адукацыя" ажыццяўляецца на аснове базавай школы. Акрамя асноўнай спецыяльнасці (настаўнік пачатковых класаў), навучэнцы каледжа маюць магчымасць атрымаць і другую (спецыяльнасць або спецыялізацыю) - кіраўнік гуртка народных мастацкіх промыслаў, кіраўнік дзіцячай харэаграфічнай студыі, кіраўнік гуртка — студыі выяўленчага мастацтва, кіраўнік дзіцячых аб'яднанняў і настаўнік замежнай мовы пачатковых класаў. Навучэнцы перш-наперш засвойваюць прадметы за курс агульнаадукацыйнай школы, і толькі пасля — прадметы спецыяльнага цыкла: педагогіка, псіхалогія, методыка, ужо абавязковыя новыя тэхналогіі. Семінары і курсы па новых тэхналогіях, што праводзяцца на базе Акадэміі паслядыпломнай адукацыі, наведваюць не толькі выкладчыкі, а і навучэнцы. "Напрыклад, сёлета, усяго некалькі месяцаў таму, дваццаць пяць навучэнцаў нашага каледжа наведвалі курсы Занкова. На жаль, гэта пакуль не традыцыя, бо не заўсёды такія курсы і семінары праводзяцца бясплатна. Калі ёсць магчымасць заплаціць, мы плацім, а калі не..." - расказвала Надзея Іванаўна. Таму кафедра педагогікі не сядзіць склаўшы рукі. Будучы настаўнік пачатковых класаў павінен умела карыстацца элементамі шматлікіх тэхналогій. Пра гэта ішла размова з выкладчыкам педагогікі Наталляй Мікалаеўнай Літоўчык.

- У гэтым навучальным годзе мы распрацавалі і напісалі праграму спецкурса "Сучасныя навучальныя тэхналогіі", якая будзе ўводзіцца ў навучальны працэс з трэцяга курса. Пакуль што сучасныя тэхналогіі спрабуем вывучаць падчас заняткаў па педагогіцы, бо асобна - не маем магчымасці. Даводзіцца знаходзіць час, хоць на традыцыйнае навучанне ідзе шмат гадзін. Вось і вырашылі зрабіць спецкурс, які плануецца ўвесці з новага года. З шасцідзесяці запланаваных гадзін курса сорак чатыры - практычныя заняткі, што азначае практычную адпрацоўку элементаў самых папулярных тэхналогій. Але і зараз я стараюся не толькі расказваць пра іх, а і самі заняткі па педагогіцы праводзіць па сцэнарыі сучасных нованўвядзенняў.

Сярод навучэнцаў папулярнай з'яўляецца тэхналогія "Крок за крокам". Яны пішуць па ёй курсавыя працы, шырока выкарыстоўваюць на практыцы. Па выхаванню працуем з праграмай брэсцкіх педагогаў "Арыенцір". Звяртаемся да тэхналогіі навучання грамаце па методыцы Зайцава. Яна вельмі папулярная, ды не надта даступная: цяжка набыць раздатачны матэрыял — табліцы, кубікі. Але навучэнцы аптымістычна глядзяць у будучыню.

Акрамя таго, на занятках шырока выкарыстоўваем элементы калектыўнай творчасці і групавой працы. Разглядаем нетрадыцыйныя і нестандартныя ўрокі. Калі сама яшчэ працавала ў школе, дык старалася праводзіць такія ўрокі, але не часта. Яны маюць стымулюючае значэнне, павышаюць інтарэс да вучобы.

Гаворка не ідзе пра тое, што неабходна авалодваць нейкай адной тэхналогіяй. Гэта вельмі цяжка, дый не трэба. У будучага настаўніка пачатковых класаў у арсенале павінен быць цэлы шэраг элементаў новых тэхналогій. Безумоўна, ён павінен мець уяўленне пра кожную з іх, але выкарыстоўваць у сваёй працы толькі тое, што яму больш даспадобы, што, на яго погляд, больш рацыянальна. Некалі ад аднаго выкладчыка я пачула: наватар не той, хто працуе па нейкай адной тэхналогіі, а той, хто ўмела выкарыстоўвае элементы шматлікіх. Усё трэба абавязкова прапускаць праз сябе, інакш ніякай карысці не будзе. А гэта ўжо залежыць ад асобы педагога, — гаварыла Наталля Мікалаеўна.

Якім павінен быць настаўнік пачатковых класаў? Як і ўсе настаўнікі - спецыялістам, прафесіяналам, абавязкова любіць дзяцей, быць чалавекалюбным і цярплівым. А для гэтага неабходна спачатку набыць "пакет" ведаў. Ад вагкасці гэтага "пакета" залежыць будучае майстэрства, яго эвалюцыя. Павінна быць база. Не сакрэт, што ў настаўнікаў яна вельмі розная. Прыйдзі на ўрок — і сам убачыш. Рэформа, сучасныя тэхналогіі - новыя патрабаванні. Напрыклад, нікога не здзівіш тым, што вывучэнне замежнай мовы і камп'ютэрнай граматы пачынаецца ўжо ў пачатковых класах. Мінскі педагагічны каледж рыхтуе настаўнікаў замежнай мовы ў пачатковых класах, а вось з камп'ютэрнай граматай справы пакуль "цёмныя", але са святлом у канцы тунеля:

- Безумоўна, нашыя навучэнцы праходзяць навучанне камп'ютэрнай грамаце. Ёсць два добрыя камп'ютэрныя класы, выхад у Інтэрнет. У першую чаргу навучанне вядзецца на ўзроўні карыстальніка і, вядома, з тым разлікам, каб у будучым яны маглі прымяніць набытыя ўменні і навыкі ў сваёй прафесійнай дзейнасці. А па-другое, маючы такую камп'ютэрную базу ў будучым, мы маглі б ужо рыхтаваць настаўніка пачатковых класаў, які б навучаў дзетак камп'ютэрнай грамаце, - удакладніла Надзея Іванаўна.

У расійскай пачатковай школе практыкуецца дыферэнцыяцыя настаўнікаў. Нам рыхтаваць такіх спецыялістаў фінансы не дазваляюць, а база ёсць, што зноў-такі пракаменціравала дырэктар:

- Рыхтаваць такіх спецыялістаў можна, але ўсё ўпіраецца ў грошы. А так мы маглі б набраць групу навучэнцаў на спецыяльнасць "Пачатковая адукацыя", з якой стварылі б тры групы па восем чалавек, дзе адны з'яўляліся б настаўнікамі матэматыкі, другія - рускай мовы, трэція - беларускай. І спецыялісты былі б з куды вышэйшай падрыхтоўкай.

Ды і на сённяшні дзень са сцен педагагічнага каледжа №1 сталіцы выходзяць добрыя знаўцы сваёй справы. Прынамсі, самі яны лічаць, што атрымліваюць зайздросную падрыхтоўку:

- Мяркую, што той узровень ведаў, якія мы атрымліваем у каледжы, дастаткова высокі, хаця ўсё залежыць ад чалавека, яго здольнасцей. А тое, што ў нас ён сапраўды такі, пацвярджае практыка ў школе. Знаходзячыся перад дзецьмі ў класе, я адчуваў сябе досыць спакойна і ўпэўнена. У сваёй працы актыўна выкарыстоўваў нагляднасць, асаблівую ўвагу надаю самастойнай працы вучняў, праводзіў шмат заняткаў па інтарэсах, стымулюючыя заняткі. Лічу, што працаваць неабходна з усім класам. Што да новых тэхналогій, дык час няўмольна бяжыць наперад, таму і самім трэба рухацца, удасканальвацца. У будучай маёй працы мне абавязкова яны спатрэбяцца, а пакуль - перавагу аддаю тэхналогіі "Крок за крокам" - там больш цесны кантакт з дзецьмі, - падзяліўся сваімі думкамі Іван Варвашэня, будучы настаўнік пачатковых класаў, а пакуль - навучэнец чацвёртага курса.

Каб гэтыя добрыя спецыялісты сталі самымі лепшымі (як правіла так і бывае), яны маюць магчымасць працягваць сваю вучобу далей - атрымліваць вышэйшую адукацыю па скарочаных тэрмінах навучання. На працягу некалькіх гадоў паміж педагагічным каледжам і Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэтам імя М.Танка існуе дагавор аб бесперапыннай падрыхтоўцы педагагічных кадраў у межах навукова-метадычнага аб'яднання: Вышэйшая навучальная ўстанова - педагагічны каледж. Згодна гэтай дамоўленасці выпускнікі каледжа, якія маюць добрыя і выдатныя адзнакі, залічваюцца ва універсітэт па выніках субяседавання адразу на трэці курс.

Такім чынам, час, абставіны прымушаюць скарачаць настаўніцкія працоўныя месцы, і колькасць студэнтаў - таксама. Значыць, тыя, хто застаецца, павінны адпавядаць патрабаванням сучаснасці. Настаўнік пачатковых класаў пакуль у нас універсальны. Ён і матэматык, і філолаг, і замежнік, на жаль, яшчэ не камп'ютэршчык. Сістэма падрыхтоўкі настаўнікаў пачатковай школы патрабуе мадэрнізацыі, а гэта - каштуе грошай. Якасць адукацыі школьнікаў - якасна падрыхтаваны настаўнік, а якасна падрыхтаваны настаўнік - гэта шматузроўневая яго падрыхтоўка. Яе немагчыма ажыццявіць без матэрыяльнай стабільнасці. Каб трымаць марку, неабходна самім зарабляць сродкі - аказваць платныя адукацыйныя паслугі. У педкаледжы гэта - платнае навучанне, платныя курсы. Трэба пачынаць з элементарнага - набыць новыя падручнікі для навучэнцаў, бо тыя падручнікі, што ёсць у наяўнасці, далёка не адпавядаюць патрабаванням сучаснасці.

Вольга ДУБОЎСКАЯ.

Тэлепраграма

ПАНЯДЗЕЛАК, 22 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.35 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Людзі ў цывільным".
10.05 Арсенал.
10.35 Тэлебарометр.
11.00 "Сямейныя вузы".
12.20 "На скрыжаваннях Еўропы". Нацыянальны тэлефестываль песні.
13.05 Мультфільм "Храбры заяц".
13.25 "Месца сустрэчы змяніць нельга". 1-я серыя.
14.30 "Сявай душа!". Фальклорныя калектывы Заслаўя.
15.25 "Жулі Леско".
17.00 "Людзі ў цывільным".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Камедыя "Гаворачая малпа".
20.00 Галоўнае пытанне.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Стадыён.
23.15 Футбол. Адборачны матч чэмпіянату свету сярод жаночых каманд. Беларусь–Венгрыя.
0.55 Планета "АРТ".

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 "Сямейныя вузы".
9.15 Дак. дэтэктыў "Справа асуджаных". 2001 год.
9.45 Поле цудаў.
10.43 "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
15.00 Серыял "Жаночая логіка". Фільм 2-гі.
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 "З лёгкай парай!". У гасцях у Міхаіла Еўдакімава.
18.00 Чакай мяне.
19.00 "Руская рулетка".
20.00 Час.
20.35 Новая "Забойная сіла". Фільм 1-ы. "Роля другога плана".
21.40 Незалежнае расследаванне.
22.30 Начны "Час".
23.00 "На футболе" з Віктарам Гусевым.
23.30 Начная змена.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 "Навука пра звышнатуральнае. Жыццё на іншых планетах". Дак. серыял. 9.10 Меладрама "Зменлівасць жаночага лёсу".
10.20 Меладрама "Жонкі і дочкі". Тэлесерыял.
16.20 "Горад і прыгарад". Дак. фільм з цыкла "Права на зямлю". Частка 1-я.
16.50 Серыял "Каханне.ru".
17.50 "Камісар Рэкс". Тэлесерыял.
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Весткі–Масква.
19.55 "Сямейныя тайны".
20.55 "Марш Турэцкага". Фільм 8-ы.
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.20 Весткі – Масква.
22.30 Фільм Таццяны Алдошынай "Час збіраць камяні".
22.55–0.37 Дэтэктыў "Пацярпелы".

КУЛЬТУРА

9.15 Магія кіно.
9.40 "Цела і душа". Дак. фільм.
10.40 "Палаўнічая стральба". Мультфільм. 10.50 Чым жыве Расія.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 "Цесныя вароты".
12.20 "Экалогія літаратуры".
13.15 "Урокі рускай".
13.30 "Страсці па-італьянску".
14.30 Alma Mater.
15.10 "Старая пласцінка". Мультфільм.
15.25 "За сямю пячацямі". Тэлевікторына для старшакласнікаў.
16.00 "Цытаты з жыцця". Акадэмік Юрый Ізраэль.
16.30 "Рэнесанс". "Цела і душа". Дак. фільм.
17.50 "Мой Эрмітаж". Аўтарская праграма М. Піатроўскага.
18.15 "Сцэнаграма". Анджэй Вайда.
18.40 "Гадзіна музыкі". Г. Берліёз. "Гарольд у Італіі".
19.30 Ф. Дастаеўскі. "Дзядзечкаў сон". Спектакль Тэатра імя Я. Вахтангава.
22.30 Джэм-5.
23.25 "Начны палёт". Вядучы А. Максімаў.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Агент нацыянальнай бяспекі". 9.25 "Надоечы".
10.40 Лялькі.
11.20 Камедыя "Мы з джаза".
13.00, 15.00 Сёння.
13.20 "Прынцып "Даміно". Ток-шоу. 14.40 Крымінал.
15.30 Серыял "Невядомая планета". "На паляванні з папуасамі".
16.35 Шоу Алены Сцепаненка.
17.35 Крымінал.
18.00, 21.00 "Сёння" з Таццянай Мітковай.
18.35 Дэтэктыў "Тайны следства".
19.40 "Бандыцкі Пецярбург".
21.35 Герой дня.
22.10 "Хуткая дапамога".
23.20 Сёння. 23.40 Гардон.

СТБ

6.00 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 Мультфільм "Бобі".
7.00 "168 гадзін Мінска".
7.40 "Віртуальны свет".
8.15 Камедыя "Я нічога не ведаю, але ўсё раскажу".
10.15 "1/52". Спартыўны агляд.
10.30 Навіны сусветнай шоу-індустрыі.
11.00 "Беніта Мусаліні – кашмар Італіі". Дак. фільм.
12.00 "24 гадзіны".
12.15 "Добро пожаловаться".
12.30 "Арт-экспрэс".
12.45 "Помста салодкая". Тэлефільм.
13.45 "Лэдзі Бомж". Тэлесерыял.
15.00 "24 гадзіны".
15.15 Мультфільм "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.05 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў". 16.20 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.05 "Пакуль гарыць свечка...".
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.00 "24 гадзіны".
19.15 Дзіцячы экран. "Добры вечар, малы...".
19.30 Трылер "Пакадлівасць".
21.40 "Лэдзі Бомж".
22.45 Навіны СНД.
23.00 "24 гадзіны".
23.15 "Арт-экспрэс".
23.35 Футбольны кур'ер.
0.10 Музычны канал.
0.30 "Віртуальны свет".
0.40 "М 1".

8 КАНАЛ

17.30 "Том і Джэры".
17.45 Праграма Алена Жабэра "Палітра".
18.15 Маст. фільм "Джэймс Бонд. З Расіі з любоўю".
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.30 Навіны.
21.15 Маст. фільм "Забойцы".

АЎТОРАК, 23 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.00 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Людзі ў цывільным".
10.05 Стадыён.
10.35 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "Месца сустрэчы змяніць нельга".
14.15 "Скарбы сусветнай культуры.
14.30 "Тэлевізійны Дом кіно".
15.20 "Маленькія хітруны". Дак. серыял.
15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5". Праграма для старшакласнікаў.
17.00 "Людзі ў цывільным".
18.30 Зона Ікс.
18.45 Драма "Інстынкт анёла".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Спорт-кур'ер.
22.55 Тэлевізійны дэтэктыў "Залатая міна". 1-я серыя.

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 Чакай мяне (з сурдаперакладам).
9.15 "З лёгкай парай!". У гасцях у Міхаіла Еўдакімава.
9.45 "Руская рулетка".
10.45 "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
15.00 "Забойная сіла". Фільм 1-ы. "Роля другога плана".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 Смехапанарама Яўгена Петрасяна.
18.00 "Сямейныя вузы".
19.00 "Слабае звяно".
20.00 Час.
20.35 "Забойная сіла". Фільм 2-гі. "Кітайскі квартал".
21.40 Лубянка. "Сяржант Алекс".
22.30 Начны "Час".
23.00 Цывілізацыя.
23.30 Начная змена.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 "Навука аб звышнатуральным. Загадкі манументаў". Дак. серыял.
9.10 Меладрама "Зменлівасць жаночага лёсу".
10.20 Меладрама "Жонкі і дочкі". Тэлесерыял.
16.20 "Сялянская доля". Дак. фільм з цыкла "Права на зямлю". Частка 1-я.
16.50 Серыял "Каханне.ru".
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.00 Весткі.
19.35 "Весткі – Масква".
19.55 Рускі тэлераман. "Сямейныя тайны".
20.55 "Марш Турэцкага". Фільм 8-ы.
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.20 Весткі – Масква.
22.30 Баявік "Пятучая мішэнь".
0.25 Гарачая дзясятка.

КУЛЬТУРА

9.15 Графаман.
9.40 "Рэнесанс". "Чыстае ззянне мінулага". Дак. фільм.
10.40 "Елка". Мультфільм.
10.50 "Сферы".
11.30, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 "Агульны дом". "Уладзімір Паўлавіч Перлін". Дак. фільм.
12.20 "Экалогія літаратуры". Ганна Ахматава. Частка 2-я.
13.15 А. П. Чэхаў. "Маё жыццё". Чытаюць Алег і Міхаіл Яфрэмавы.
13.30 "Страсці па-італьянску".
14.30 Ток-шоу "Наўздагад".
15.10 Кіно – дзецям. "Нечаканыя канікулы".
15.30 "Кот у ботах". "Сланяня пайшло вучыцца". Мультфільм.
16.00 "Расійскі кур'ер". Задонск (Ліпецкая вобласць).
16.30 "Рэнесанс". "Чыстае ззянне мінулага".
17.50 "Палацавыя тайны". "Канстанцін Паўловіч".
18.15 "Страчаныя шэдэўры". "Сто тысяч сярэбранікаў". Частка 1-я.
18.45 "Партытуры не гараць".
19.30 "Цёмны пакой". Маст. фільм.
21.15 Дак. экран.
21.55 Зноў пласцінка спявае.
22.20 "Больш, чым каханне". "Рыхард Зорге і яго руская жонка".
23.25 "Начны палёт". Вядучы А. Максімаў.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 23.20 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Тайны следства".
9.25 "Я і мой сабака". Дог-шоу.
10.20 Служба выратавання.
11.20 Фільм "Шосты".
13.20 "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.30 "Бандыцкі Пецярбург".
16.45 Сквапнасць.
17.35 Крымінал.
18.00 "Сёння" з Таццянай Мітковай.
18.35 Дэтэктыў "Тайны следства".
19.40 "Бандыцкі Пецярбург".
21.00 "Сёння" з Таццянай Мітковай.
21.35 Герой дня.
22.10 "Хуткая дапамога".
23.40 Футбол. Ліга чэмпіёнаў.

СТБ

6.00 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 Мультфільмы "Свет Бобі", "Ферма пачвары".
7.30 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
7.40 "М 1".
7.50 "Віртуальны свет".
8.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.05 "Тэма дня".
8.15 Псіхалагічны трылер "Прагнасць".
10.30 Спартыўныя навіны.
10.45 Навіны СНД.
11.00 "Канал гісторыі": "ГРУ". Дак. фільм.
12.00, 15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Відавочца".
12.45 "Граніца. Таёжны раман". Тэлесерыял.
13.55 "Лэдзі Бомж". Тэлесерыял.
15.15 Мультфільмы "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.05 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў".
16.20 "Добро пожаловаться".
16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Прывітанне, доктар!".
18.30 Навіны СНД.
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны". 18.50 "Тэма дня".
19.15 "Добры вечар, малы...".
19.30 Трылер "Інкогніта".
21.55 "Лэдзі Бомж".
23.10 "Арт-экспрэс".
23.35 "Віртуальны свет".
23.50 Камедыя "Калі б у мяне быў мільён".
1.40 "М 1". Музычная праграма

8 КАНАЛ

17.30 Мультфільм "Таптыжка".
17.45 "Справы даўно мінулых дзён". 18.45 Містычны трылер "Часам яны вяртаюцца зноў і зноў". 20.15 К-відэа. "Топ-8".
20.20 Тэлемагазін.
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.15 Навіны.
21.00 Гурман-клуб.
21.25 Тэлемагазін.
21.30 Камедыя "Прывычка жаніцца".

СЕРАДА, 24 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.05 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Людзі ў цывільным". Серыял.
10.05 Здароўе. Тэлечасопіс.
10.35 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "Месца сустрэчы змяніць нельга". Маст. фільм. 3-я серыя.
14.15 "Скарбы сусветнай культуры".
14.30 Час мясцовы.
15.20 "Маленькія хітруны". Дак. серыял.
15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5". Праграма для старшакласнікаў.
17.00 "Людзі ў цывільным". Серыял.
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Масква – Мінск".
18.50 А. Разенбаўм у фільме-прытчы "Уцёкі на край свету".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Спорт-кур'ер.
22.55 "Залатая міна". Дэтэктыў. 2-я серыя.
0.25 Крымінальнае дасье.
0.50 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 "Сямейныя вузы".
9.15 Смехапанарама Яўгена Петрасяна.
9.45 "Слабае звяно".
10.45 "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
15.00 Новая "Забойная сіла". Фільм 2-гі. "Кітайскі квартал".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 "Куміры". Уладзімір Макараў.
18.00 "Сямейныя вузы".
19.00 "Народ супраць".
20.00 Час.
20.35 Новая "Забойная сіла". Фільм 3-ці. "Судны дзень".
21.40 Як гэта было. "Землятрус у Нафтагорску". 1995 год.
22.30 Начны "Час".
23.00 Формула ўлады. Прэзідэнт Рэспублікі Кот д'Івуар.
23.30 Начная змена.

РАСІЯ

7.00, 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
7.10 Дзяжурная часць.
7.15 Масква – Мінск.
7.30 Дарожны патруль.
7.40 "Пралог". Частка II.
7.50 Весткі – Масква.
8.00 Весткі.
8.10 "Навука аб звышнатуральным. Кароль Артур – чалавек ці міф?". Дак. серыял.
9.10 Меладрама "Зменлівасць жаночага лёсу".
10.00 Весткі.
10.20 Меладрама "Жонкі і дочкі".
16.20 "Сялянская доля". Дак. фільм з цыкла "Права на зямлю". Частка 2-я.
16.50 Серыял "Каханне.ru".
17.50 "Камісар Рэкс"...
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Весткі – Масква.
19.55 Маст. фільм "Сямейныя тайны".
20.55 "Марш Турэцкага". Фільм 9-ы.
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.20 Весткі – Масква.
22.30 Клуб сенатараў.
23.15 Маст. фільм "Дзённік яго жонкі".

КУЛЬТУРА

15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
15.10 Кіно – дзецям. "Нечаканыя канікулы". Тэлесерыял.
15.30 "Казка казак". Мультфільм.
16.00 "Машыны часу". Ракетна-касмічная тэхніка.
16.30 "Рэнесанс". "Шлях волхва". Дак. фільм.
17.50 "Хто мы?". "Караць нельга памілаваць". Перадача 7-я.
18.15 "Страчаныя шэдэўры". "Сто тысяч сярэбранікаў". Частка 2-я.
18.45 Як песня нарадзілася...
19.30 "Жменя праху". Маст. фільм.
21.20 "Вялікія дэтэктывы". Агата Крысці. Фільм 2-гі.
22.20 "Астравы". Мікіта Багаслоўскі.
23.25 "Начны палёт". Вядучы А. Максімаў.
23.53 Праграма перадач.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Тайны следства". Серыял.
9.25 Сквапнасць.
10.05 Падарожжы натураліста.
10.30 Экалагічнае "Асяроддзе".
11.00 Сёння.
11.20 Камедыя "Сем старых і адна дзяўчына".
13.20 "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.30 "Бандыцкі Пецярбург".
16.45 Сквапнасць.
17.35 Крымінал.
18.00 "Сёння" з Таццянай Мітковай.
18.35 Дэтэктыў "Тайны следства".
19.40 "Бандыцкі Пецярбург".
21.00 "Сёння" з Таццянай Мітковай.
21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. 1/2 фіналу. "Манчэстар Юнайтэд"–"Байер".
23.35 "Трэці тайм" з Савікам Шустэрам.

СТБ

6.00 "Паўэр Рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 Мультфільм "Свет Бобі", "Ферма пачвары".
7.30 "Аўтапанарама".
7.45 "Віртуальны свет".
7.55 Тэма дня.
8.05 "Снеданне з Лікай".
8.10 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.15 Баявік "Пераможца атрымлівае ўсё".
10.30 Спартыўныя навіны.
10.45 Навіны СНД.
11.00 "Канал гісторыі": "Старажытныя прароцтвы". Дак. фільм.
12.00, 15.00, 19.00, 23.15 "24 гадзіны". 12.15 "Відавочца".
12.45 "Сакрэтныя матэрыялы".
13.45 "Лэдзі Бомж".
15.15 Мультфільм "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.05 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў".
16.15 Фільм, фільм, фільм.
16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.05 "Навіны сусветнай шоу-індустрыі.
18.35 Спартыўныя навіны.
18.50 "Тэма дня".
19.15 "Добры вечар, малы..."
19.30 Навіны СНД.
19.45 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
19.55 "Аўтапанарама".
20.15 Драма "Рабі – раз!".
22.10 "Лэдзі Бомж".
23.30 "Віртуальны свет".
23.40 Мультфільмы для дарослых.
0.05 "Ілюзіён": Мэй Уэст і Кэры Грант у меладраме "Я не анёл".
2.00 "М 1".

8 КАНАЛ

17.30 Мультфільм "Падарожжа мураша".
17.45 Дак. серыял "Погляд на ўладу". 1-я серыя.
18.15 Камедыя "Афера".
20.20 Тэлемагазін.
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.15 Навіны.
21.00 Дак. фільм "Кінь курыць і выйграй". 21.25 Тэлемагазін.
21.30 Маст. фільм "На адлегласці ўдару".

ЧАЦВЕР, 25 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.40 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Людзі ў цывільным". Серыял.
10.05 Тэлевітамін.
10.35 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.00 "Месца сустрэчы змяніць нельга". Маст. фільм. 4-я серыя.
14.15 "Святыні беларускай зямлі. Брэсцкая крэпасць".
14.30 Існасць. Духоўная праграма.
15.20 "Маленькія хітруны". Дак. серыял.
15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5". Праграма для старшакласнікаў.
17.00 "Людзі ў цывільным".
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Адкрыцці часу". Публіцыстычная праграма.
18.55 Дэтэктыўная драма "Удава Кудэр".
20.25 Шэдэўры Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі. Частка 2-я.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Спорт-кур'ер.
22.55 Серыял "VIP".
0.00 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 "Сямейныя вузы".
9.15 "Куміры". Уладзімір Макараў.
9.45 "Народ супраць".
10.45 "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
15.00 Новая "Забойная сіла". Фільм 3-ці. "Судны дзень".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 Рускі экстрым.
18.00 "Сямейныя вузы".
19.00 "Слабае звяно".
20.00 Час.
20.35 Маст. фільм "Наследніцы". 1-я серыя.
21.40 Чалавек і закон.
22.30 Начны "Час". 23.00 Крылы.
23.30 Начная змена.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 "Навука аб звышнатуральным. Тэлепатыя жывёл". Дак. серыял. 9.10 "Брат за брата". Маст. фільм.
10.20 Меладрама "Жонкі і дочкі". Тэлесерыял. 16.00 Весткі.
16.20 "Служэнне. В. Д. Паленаў". Дак. фільм.
16.50 Серыял "Каханне.ru".
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 Маст. фільм "Сямейныя тайны".
20.55 Дэтэктыў "Марш Турэцкага". Фільм 9-ы "Брудныя гульні". Частка 2-я.
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.20 Мясцовы час. Весткі – Масква.
22.30 Кінакамедыя "Пакуль не настане ноч".
1.00 "Панарама кіно" з Валерыем Тадароўскім.

КУЛЬТУРА

9.15 Парыжскі часопіс.
9.40 "Рэнесанс". "Апакаліпсіс". Дак. фільм.
10.40 "Цуды тэхнікі". Мультфільм.
10.45 Астравы.
11.30 Навіны культуры.
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 Чым жыве Расія.
12.20 Вялікія дэтэктывы.
13.15 М. В. Гогаль. "Мёртвыя душы". Чытае Міхаіл Ульянаў.
13.30 "Страсці па-італьянску".
14.30 "Залаты п'едэстал". Уладзіслаў Траццяк.
15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
15.10 Кіно – дзецям. "Нечаканыя канікулы".
15.30 "Прыгоды Васі Куралесава". Мультфільм.
16.00 "Малыя музеі Санкт-Пецярбурга". Мемарыяльны музей-кватэра акадэміка І. П. Паўлава.
16.30 "Рэнесанс". "Апакаліпсіс". Дак. фільм.
17.50 Арт-панарама.
18.15 "Страчаныя шэдэўры". "Графскае багацце".
18.45 "Час музыкі".
19.10 "Песня – любоў мая". Да 95-годдзя з дня нараджэння В. П. Салаўёва-Сядога.
19.30 "Дзевяць дзён аднаго года". Маст. фільм.
21.20 "Адукацыя ў Расіі павінна быць платнай". Праграма М. Швыдкога.
22.20 "Эпізоды". Іосіф Райхельгаўз.
23.25 "Начны палёт".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 23.15 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Тайны следства".
9.25 Сквапнасць.
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.20 Дэтэктыў "Расследаванне".
13.20 "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.30 "Бандыцкі Пецярбург".
16.45 "Увага: вышук!". "Чорныя рыэлтары".
17.35 Крымінал.
18.00 "Сёння" з Таццянай Мітковай.
18.35 Дэтэктыў "Тайны следства".
19.40 "Бандыцкі Пецярбург".
21.00 "Сёння з Таццянай Мітковай.
21.35 Герой дня.
22.10 "Зусім сакрэтна". "Свае не чужыя".
23.35 Гардон.
0.10 Усе зоркі Чэмпіянату свету па футболу.
0.50 Кіно не для ўсіх. "Апошнія халады".

СТБ

6.00 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Свет Бобі", "Ферма пачвары".
7.30 "Партрэт у інтэр'еры".
7.45 "Добро пожаловаться".
7.50 "Віртуальны свет".
8.00 "Тэма дня".
8.10 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.15 Драма "Рабі – раз!".
10.30 Спартыўныя навіны.
10.45 Навіны СНД.
11.00 "Канал гісторыі": "У пошуках снежнага чалавека". Дак. фільм.
12.00, 15.00, 19.00, 23.05 "24 гадзіны".
12.15 "Дыскаверы" на СТБ.
12.50 "Загадкавы свет". Тэлесерыял.
13.50 "Лэдзі Бомж".
15.15 "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.05 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў".
16.20 "Прывітанне, доктар!".
16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.05 "Рамонт".
18.20 Фільм, фільм, фільм.
18.35 Спартыўныя навіны.
18.50 "Тэма дня".
19.15 "Добры вечар, малы..."
19.30 Прыгодніцкі фільм "Апошні з магікан".
22.05 "Лэдзі Бомж".
23.20 "Радыёкропка".
23.40 "Віртуальны свет".
23.55 Камедыя "Не давай маласосу перадыху".
1.30 Навіны СНД.
1.45 "М 1".

8 КАНАЛ

17.30 Мультфільм "Кот, які ўмеў спяваць".
17.40 "Справы даўно мінулых дзён".
18.30 Маст. фільм "Шукальнікі прыгод".
20.20 К-відэа. "Топ-8".
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.30 Навіны.
21.00 Дак. фільм "Пашча бяздоння".
21.15 Дэтэктыў "Пад іменем "К".

ПЯТНІЦА, 26 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 1.15 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Людзі ў цывільным". Серыял.
10.05 Сад мары.
10.35 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "Месца сустрэчы змяніць нельга". Маст. фільм.
14.30 Да Дня чарнобыльскай трагедыі. "Падарожжа ў Атлантыду". Дак. фільм.
15.20 "Маленькія хітруны". Дак. серыял.
15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5".
17.00 "Людзі ў цывільным".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Гадзіна прафесіянала.
19.05 Крымінальны баявік "Рэйнджэр з атамнай зоны".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Спорт-кур'ер.
22.55 Скачкі ў ваду. Міжнародны турнір памяці С. Партнова.
23.35 "Камісар Шыманскі".
1.25 Беларуская дваццатка.

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 "Сямейныя вузы".
9.15 "Рускі экстрым".
9.45 "Слабае звяно".
10.45 "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
15.00 Маст. фільм "Наследніцы". 1-я серыя.
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 "Самі з вусамі".
18.00 "Сямейныя вузы".
19.00 Поле цудаў.
20.00 Час.
20.35 "Наследніцы". 2-я серыя.
21.40 "Зорны атрад".
22.30 Начны "Час".
23.00 Рускі экстрым.
23.30 Трылер "Вінаватыя без усякага сумнення".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 "Тытанік". Дак. фільм.
9.10 "Брат за брата". Маст. фільм.
10.20 Прэм'ера. "Жонкі і дочкі". Тэлесерыял.
16.20 "Усе зоркі і варатар". 50 гадоў Уладзіславу Траццяку.
17.30 Уся Расія.
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 Тэлесерыял "Сямейныя тайны". 20.55 "Марш Турэцкага". Фільм 10-ы.
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.20 Мясцовы час. Весткі – Масква.
22.30 Маст. фільм "Забаронены ўдар".

КУЛЬТУРА

9.15 "Рамантыка раманса".
9.40 "Рэнесанс". "Святло і свабода". Дак. фільм.
10.40 Мультфільм.
10.50 "Эпізоды". Іосіф Райхельгаўз. 11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 Чым жыве Расія.
12.20 "Культурная рэвалюцыя".
13.15 "Урокі рускай". М. В. Гогаль. "Мёртвыя душы". Чытае М. Ульянаў.
13.30 "Страсці па-італьянску".
14.30 Архітэктурная галерэя.
14.40 Улада факта.
15.10 Кіно – дзецям. "Маўглі".
16.00 Сенсацыя! Сенсацыя? Сенсацыя...
16.30 "Рэнесанс". "Святло і свабода". Дак. фільм.
17.50 "Са сталі".
18.15 "Згубленыя шэдэўры". "Эрмітажная Амерыка". Частка 1-я.
18.45 Білет у Вялікі...
19.25 "Дваранскае гняздо". Маст. фільм.
21.15 Блеф-клуб.
21.55 "Марш Радзецкага".
23.25 "Джазафрэнія".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Тайны следства".
9.25 Свая гульня.
10.10 "Увага: вышук!". "Чорныя рыэлтары". 11.20 Камедыя "Непапраўны лгун".
13.20 "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.30 "Бандыцкі Пецярбург".
16.45 Сквапнасць.
17.35 Крымінал.
18.00, 21.00 "Сёння" з Т. Мітковай. 18.35 "Тайны следства".
19.40 "Бандыцкі Пецярбург".
21.35 Герой дня.
22.10 Вострасюжэтны фільм "Мёртвы штыль".
0.15 Кома. "Вуліца пайшоўшых".

СТБ

6.00 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Свет Бобі", "Ферма пачвары".
7.30 "Аўтапанарама".
7.45 "Віртуальны свет".
7.55 "Тэма дня".
8.05 "Снеданне з Лікай".
8.10 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.15 Баявік "Пячорныя вароты".
10.30 Спартыўныя навіны.
10.45 Навіны СНД.
11.00 "Канал гісторыі": "Рытуалы вуду".
12.00, 15.00, 19.00, 23.05 "24 гадзіны".
12.15 "Агенцтва".
12.50 "Зона цемры". Тэлесерыял.
13.50 "Лэдзі Бомж".
15.15 "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.05 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў".
16.20 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
16.30 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.05 "Партрэт у інтэр'еры".
18.20 Фільм, фільм, фільм.
18.35 Спартыўныя навіны.
18.50 "Тэма дня".
19.15 "Добры вечар, малы...".
19.30 Баявік "Карпарацыя "Бяссмерце".
22.00 "Лэдзі Бомж".
23.20 "Аўтапанарама".
23.35 Навіны СНД.
23.50 "Віртуальны свет".
0.05 Драма "Кволае неба".
2.10 "М 1".

8 КАНАЛ

17.30 Мультфільм.
17.45 "Погляд на ўладу". 2-я серыя.
18.15 Баявік "Моцны арэшак-3".
20.20 Тэлемагазін.
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.15 Навіны.
21.00 Дак. фільм "Легенда аб вялікім Але".
21.25 Тэлемагазін.
21.30 Фантастычны баявік "Людзі ў чорным".

СУБОТА, 27 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00, 19.00 Навіны.
7.10 Серыял "Без сям'і".
8.05 Серыял "Пятае вымярэнне".
8.30 Сутнасць.
9.15 Экран індыйскага кіно. "Я пакахаў". 2 серыі.
12.25 Сад мары.
12.55 Каралеўскае паляванне.
13.20 Здароўе.
13.45 Серыял "Шака Зулу". Фільм 1-ы.
14.30 "Картэс". Дак. фільм пра народнага артыста Беларусі кампазітара Сяргея Картэса.
15.20 "Камісар Шыманскі".
16.50 Беларуская дваццатка.
17.15 "Пяць цудаў".
17.45 Чароўная шкатулка "Саюзмультфільма".
18.35 З дакладных крыніц.
19.25 КВЗ. 1/8 фіналу Еўраліігі.
21.00 Панарама тыдня.
22.05 Спорт-кур'ер.
22.15 Крымінальная драма "Парушальніца".
23.50 Скачкі ў ваду. Міжнародны турнір памяці С. Партнова.
0.30 Серыял "Адысея".
1.20 Дак. серыял "Пары і дуэты".

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 "Сямейныя вузы".
9.15 Дак. дэтэктыў. "Разгром Баўманскай злачыннай групоўкі". Справа 2001 года.
9.45 Поле цудаў.
10.45 "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
15.00 "Наследніцы". 2-я серыя.
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 Дак. дэтэктыў "Як узарвалі Дудаева". 1996 год.
18.00 "Сямейныя вузы".
19.00 "Хто хоча стаць мільянерам?".
20.00 Час.
20.35 Камедыя "На рыбалку!".
22.25 "Ніка-2002".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 "Версія". Дак. фільм.
8.30 Залаты ключ.
8.50 Экспертыза РТР.
9.00 Сямейныя навіны.
9.10 "Брат за брата". Маст. фільм.
10.20 Меладрама "Жонкі і дочкі".
16.20 Футбол. Чэмпіянат Расіі. "Тарпеда" (Масква)–"Анжы" (Махачкала). Прамая трансляцыя.
18.00 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 "Сямейныя тайны".
20.55 "Марш Турэцкага". Фільм 10-ы. Частка 2-я.
22.15 Дэтэктыў "Кантракт са смерцю".
0.45 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1".

КУЛЬТУРА

9.15 "Экспедыцыя "Чыж".
9.40 "Рэнесанс". "Канец Рэнесанса". Дак. фільмы.
10.40 Творчы вечар Веры Васільевай.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.50 Мультфільм.
12.20 "Фрак народа".
13.15 "Урокі рускай". М. В. Гогаль. "Мёртвыя душы". Чытае М. Ульянаў.
13.30 Кароткаметражныя маст. фільмы.
14.30 Графаман.
15.10 "Маўглі".
16.10 Л. Бетховен. Два рамансы для скрыпкі з аркестрам.
16.30 "Рэнесанс". "Канец Рэнесанса". Дак. фільмы.
17.45 "Дэбют пакалення". Дак. фільм.
18.15 "Эрмітажная Амерыка". Частка 2-я.
18.45 "Рамантыка раманса".
19.30 "Свой сярод чужых, чужы сярод сваіх". Маст. фільм.
21.00 Кінапанарама.
21.45 "Марш Радзецкага".
23.25 Прагулкі па Брадвею.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Тайны следства".
9.20 Сквапнасць.
10.05 "Зусім сакрэтна".
11.20 Баявік "Мерседэс" уцякае ад пагоні".
13.20 "Працяг будзе...".
14.15 Пепсі-чарт.
15.30 "Бандыцкі Пецярбург".
16.45 Сквапнасць.
17.40 Крымінал.
18.00 "Сёння" з Т. Мітковай.
18.35 "Свабода слова".
20.15 Вострасюжэтны фільм "Выкуп".
22.55 "Усё адразу!".
23.35 "Зорныя вароты".

СТБ

6.15 "Канал гісторыі": "У пошуках снежнага чалавека".
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 "Русалачка", "Цік-герой", "Джын-Джын з краіны Пандаленд", "Сімпсаны".
10.00 "Пароль – "Вечнасць". Тэлесерыял.
11.00 "Дыскаверы" на СТБ.
11.15 "Рамонт".
11.30 "Аўтапанарама".
11.50 "Снеданне з Лікай".
12.15 "Свет спорту".
12.45 Крымінальная драма "Небяспечныя сябры".
14.50 "Сведка".
15.20 "Радыёкропка".
15.40 "Партрэт у інтэр'еры".
15.55 "Добро пожаловаться".
16.05 "Чалавек-павук".
16.45 "Граніца. Таёжны раман".
18.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.20 Дак. фільм "Анатомія катастрофы". 19.20 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
19.30 "Тры хіты ў "Алькатрасе".
20.00 "Гадзіна пік".
21.00 Камедыя "Амерыканская нявінніца".
23.05 "Мутанты Ікс". Тэлесерыял.
0.10 "Навіны сусветнай шоу-індустрыі".
0.40 "М 1".

8 КАНАЛ

15.00 Фільм-казка "Стары Хатабыч".
16.30 "Простае пытанне".
16.40 Мультфільмы 50-х...
17.10 "Справы даўно мінулых дзён".
18.00 Гурман-клуб.
18.20 Камедыя "У джазе толькі дзяўчаты".
20.20 К-відэа "Топ-8".
20.25 "Ракурс".
20.45 "Вечарніца".
21.00 Тэлемагазін.
21.15 Маст. фільм "Гадзіла".

НЯДЗЕЛЯ, 28 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00 Навіны.
7.10 "Без сям'і". 2-я серыя.
8.05 "Аграсвет".
8.30 Арсенал.
9.10 Слова Мітрапаліта Філарэта на свята Уваходу Гасподняга ў Іерусалім (Вербная нядзеля).
9.25 Мультыклуб.
9.50 Фільм-казка "Іванка і цар Паганін".
11.15 "Усё нармальна, мама!".
12.00 Тэлевітамін.
12.25 "Адысея". 1-я серыя.
13.15 Лёс чалавека.
13.40 III Міжнародны фестываль цыркаў у Будапешце.
14.30 "Наша спадчына".
14.45 "І іншыя афіцыйныя асобы".
15.20 Свет і мы.
15.40 Камедыя "Я і Кацярына".
17.35 Крымінальнае дасье.
18.00 "Сустрэча ў Траецкім".
18.30 "Час мясцовы".
19.00 Планета "АРТ".
19.30 Тэлебарометр.
19.45 Энцыклапедыя беларускага спорту. Гандбол.
20.00 Панарама аналітычная.
20.40 Спорт-кур'ер.
20.50 Маст. фільм "Ганна на шыі".
22.20 Футбол. Чэмпіянат Беларусі. "Дынама-Мінск"–"БАТЭ" (Барысаў). 2-гі тайм.
23.10 Міланскі тыдзень моды ў праграме "Новая калекцыя".
23.35 "Жулі Леско".

ГРТ

7.00, 9.00, 14.00 Навіны.
7.10 Служу Расіі!
7.40 "Дзіцяняты джунгляў".
8.05 Ранішняя зорка.
8.50 Бібліяманія.
9.10 "Бесталковыя нататкі" з Д. Крыловым.
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 Выратавальнікі. Экстраны выклік.
10.40 Клуб падарожнікаў.
11.20 "Тайны бацькі Даўлінга".
12.15 "Самі з вусамі".
12.50 Разумніцы і разумнікі.
13.15 Скарбы Крамля.
13.35 "Мікі Маўс і яго сябры".
14.10 Песня года. Вясна.
16.00 Жывая прырода.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.20 Камедыя "Кухарка".
18.50 "Жарт за жартам".
19.25 Баявік "Паветраная турма".
21.30 Часы.
22.45 Вострасюжэтны фільм "Хофа".

РАСІЯ

6.35 "Астэрыкс і Клеапатра".
7.50 Рускае лата.
8.40 "ТБ Бінга шоу".
9.20 Добрай раніцы, краіна!
9.55 Сам сабе рэжысёр.
10.50 "Гарадок".
11.25 Камедыя "Мацільда".
13.00 Весткі.
13.20 Парламенцкая гадзіна.
14.05 Дыялогі пра жывёлу.
15.00 Вакол свету.
15.50 ТБ Бінга навіны.
15.55 Аншлаг.
17.00 Баявік "Вулічны баец".
19.00 Весткі тыдня.
20.10 "Пакой смеху".
21.10 Камедыя "Вяселле лепшага сябра".
23.15 Спорт за тыдзень.
23.45 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1".

КУЛЬТУРА

9.10 "Дзікія жывёлы".
9.35 "Перапутавы астравы". Тэлегульня.
10.05 "Пасля дожджычка ў чацвер...". Маст. фільм.
11.20 Нядоўгія гісторыі.
11.35 1001 апавяданне пра кіно.
11.50 "Калегі". Маст. фільм.
13.30, 21.30 Навіны культуры.
13.45 Магія кіно.
14.10 "Людзі зямлі і неба". Дак. фільм.
15.00 Мультфільм.
15.50 "У свеце танца".
16.50 Зорныя гады "Ленфільма".
17.35 Тым часам.
18.15 Дом акцёра.
18.55 "І жыццё, і слёзы, і каханне". Маст. фільм.
20.32 Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці.
20.35 "Госць у акцёрскай студыі".
21.50 "Молах". Маст. фільм.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00 Сёння.
7.20 "Вуліца Сезам".
7.40 Ох, ужо гэтыя дзеці!
8.10 Пепсі-чарт.
9.15 Крымінал.
9.45 Усе адразу!
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.20 Баявік "Заступнік".
13.20 Смачныя гісторыі.
13.25 Служба выратавання.
14.00 Свая гульня.
15.20 Прафесія – рэпарцёр.
15.40 "Я і мой сабака".
16.30 "Жаночы погляд".
17.15 Вочная стаўка.
17.45 Шоу А. Сцепаненка.
18.50 "Тайны следства".
20.00 "Надоечы". 21.15 Лялькі.
21.35 Вострасюжэтны фільм "Мутанты".
23.50 "Зорныя вароты".
0.55 Часопіс Лігі чэмпіёнаў.

СТБ

6.00 "Канал гісторыі": "Рытуалы вуду".
7.00 "1/52".
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 Мультфільмы.
9.00 "Гадзіна пік".
10.00 "Пароль – "Вечнасць".
11.00 "Тры хіты ў "Алькатрасе".
11.30 "Дыскаверы" на СТБ.
12.00 "Снеданне з Лікай".
12.25 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
12.45 Драма "Прыгавораны".
14.50 "Сведка".
15.20 "Агенцтва".
15.50 "Чалавек-павук".
16.40 "Граніца. Таёжны раман".
18.00 "Добры дзень, доктар!".
18.10 "Дыскаверы" на СТБ.
18.25 "Арт-экспрэс".
18.45 "Пакуль гарыць свечка...".
19.15 "Аўтапанарама".
19.35 "Добро пожаловаться".
19.40 "168 гадзін Мінска".
20.45 Баявік "Уцёкі з Нью-Йорка".
23.05 "Сакрэтныя матэрыялы".
0.10 "Альфрэд Хічкок прадстаўляе". 0.45 Начны муз. канал.
1.50 "М 1".

8 КАНАЛ

15.00 Фільм для дзяцей "Фокус-покус".
16.30 "Еўропа сёння".
17.00 "Качыныя гісторыі".
18.00 "Погляд на ўладу". 3-я серыя.
18.30 Маст. фільм "Адпачынак у верасні".
20.40 Тэлемагазін.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "У бары "У Алега".
21.45 Баявік "Залаты палец".

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; наменсікаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання — 36-43-71; інфармацыі — 36-43-71; навукі і ВНУ — 36-44-25; кіравання адукацыяй, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць свае прозвішча поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы. рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах. Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны
Галіна СІДАРОВІЧ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 2236
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 19.4.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экзэмпляраў.